

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ  
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ  
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ  
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ  
ΑΚΑΔΗΜ. ΕΤΟΣ 2020-2021

**Τα αναστάσιμα Ευλογητάρια Πέτρου Λαμπαδαρίου**  
Συμβολή στην ιστορία, ερμηνεία και εκτέλεση του ορθρινού μέλους

**The Eulogitaria (Blessed you are O Lord) of the  
Resurrection composed by Petros Lampadarios.**

**Contribution to the history, interpretation and performance  
of the melos of matines**



**Πτυχιακή εργασία του Στυλιανού Νικολαΐδη**  
Υποβληθείσα στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης

**Επιβλέπων: π. Νεκτάριος Πάρης, Δρ. Θ., D.M., Καθηγητής**  
**Συνεργαζόμενο μέλος: Δρ. Γεώργιος Πατρώνας, μέλος ΕΕΠ**

**Θεσσαλονίκη 2021**

*Στους σεβαστούς μου γονείς  
και στα αδέρφια μου*

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.....	5
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄. Τα Ευλογητάρια στην ορθόδοξη λατρεία</b>	
1. Αναστάσιμος όρθρος.....	7
2. Ευλογητάρια και αναστάσιμος ασματικός Όρθρος.....	9
3. Μέγα Σαββάτο.....	10
4. Σάββατο του Λαζάρου.....	11
5. Το ποιητικό κείμενο των αναστασίμων Ευλογηταρίων.....	11
6. Θεολογία των αναστασίμων Ευλογηταρίων.....	16
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. Καταγραφή των αναστασίμων Ευλογηταρίων</b>	
1. Μέλος σύντομον.....	20
2. Μέλος αργόν.....	20
3. Άλλες εκδοχές.....	21
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄. Το μέλος των αναστασίμων Ευλογηταρίων</b>	
1. Ο Πέτρος Λαμπαδάριος.....	23
2. Μέλος αναστασίμων Ευλογηταρίων.....	23
α. Μέλος σύντομον.....	24
β. Μέλος αργόν.....	25
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄. Ανάλυση των αναστασίμων Ευλογηταρίων Πέτρου Λαμπαδαρίου</b>	
1. Μέθοδος αναλύσεως.....	27
2. Δομική και Μετρική ανάλυση (ποίημα-κώλα) .....	27
3. Τροπική και Συντακτική Ανάλυση.....	30
4. Ο ήχος πλάγιος του πρώτου κατά τον Χρύσανθο.....	31
5. Ανάλυση του μέλους των αργών Αναστασίμων Ευλογηταρίων.....	32
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	38
SUMMARY.....	39
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	40
ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ.....	67

Εικόνα εξωφύλλου: Angel at the empty tomb, Monastery Of Saint Ioannis  
Lampadistis, Cyprus

## ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ο Πέτρος Λαμπαδάριος υπήρξε ένας από τους σπουδαιότερους μελοποιούς της μεταβυζαντινής περιόδου και ο κορυφαίος του 18<sup>ου</sup> αιώνας. Μεταξύ του πλήθους των έργων του, έχουν διασωθεί σε μελοποίησή του τα αναστάσιμα Ευλογητάρια. Είναι από τα γνωστά έργα του Πέτρου και χρησιμοποιούνται συστηματικά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο στους Κυριακάτικους όρθρους, ενώ ψάλλονται από το μεγαλύτερο ποσοστό των ψαλτών στον όρθρο του Μεγάλου Σαββάτου.

Στην εργασία μας, εξετάζονται τα Ευλογητάρια αναφορικά με άξονες όπως η θεολογία, η υμνολογία, η μουσική, η θεωρία, η μετρική, η ρυθμική και η παλαιογραφία. Η εργασία αποτελείται από τέσσερα Κεφάλαια. Στο πρώτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται η θέση των αναστασίμων Ευλογηταρίων στην ορθόδοξη λατρεία, το ποιητικό τους κείμενο και η θεολογία τους. Στο δεύτερο Κεφάλαιο παρατίθενται οι μουσικές καταγραφές των Ευλογηταρίων. Στο τρίτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται το μέλος των Ευλογηταρίων από τον Πέτρο Λαμπαδάριο και στο τέταρτο Κεφάλαιο αναλύεται το πρώτο τροπάριο των Ευλογηταρίων βάσει του οποίου αναλύονται και τα υπόλοιπα όμοια στη σύνθεση τροπάρια. Η ανάλυση είναι δομική και μετρική, τροπική και συντακτική. Η εργασία τελειώνει με τα συμπεράσματα και αμέσως μετά υπάρχει παράρτημα με μουσικές καταγραφές των αναστασίμων Ευλογηταρίων.

Ευχαριστώ τον επιβλέποντα π. Νεκτάριο Πάρη, Καθηγητή, για την πολύτιμη βοήθειά του και την επιστημονική του καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της εργασίας. Επίσης ευχαριστώ τον συνεπιβλέποντα κ. Γεώργιο Πατρώνα, μέλος ΕΕΠ για τις καίριες συμβουλές του αναφορικά με την εργασία.

Στυλιανός Νικολαΐδης

20 Ιουνίου 2021

Κυριακή της Πεντηκοστής



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

### Τα Ευλογητάρια στην ορθόδοξη λατρεία

#### 1. Αναστάσιμος Όρθρος

Ο αναστάσιμος όρθρος, είναι η ορθρινή (πρωινή) ακολουθία η οποία τελείται όλες τις Κυριακές του εκκλησιαστικού έτους. Ο επιθετικός προσδιορισμός «αναστάσιμος» σχετίζεται με τον χαρακτήρα της κυριακάτικης ακολουθίας ο οποίος αποτελεί ξεκάθαρα μια αναφορά στην Ανάσταση του Κυρίου και υπενθύμισή της. Ο αναστάσιμος χαρακτήρας του κυριακάτικου Όρθρου εντοπίζεται στα ψαλλόμενα κείμενα της ημέρας των οποίων το περιεχόμενο αναφέρεται ρητά στο γεγονός της Αναστάσεως του Κυρίου.

Στον Αναστάσιμο Όρθρο, όπως και στις υπόλοιπες ιερές ακολουθίες της εβδομάδας, αναστάσιμες και μη, το βιβλίο του Ψαλτηρίου κατέχει ιδιαίζουσα θέση. Συγκεκριμένα υπάρχει διπλή χρήση των ψαλμών. Από τη μία πλευρά υπάρχουν ψαλμοί που αναγινώσκονται σταθερά όπως ο εξάψαλμος (γ', λζ', ξβ', πζ', ρβ', ρμβ'), ο ν' ψαλμός κ.α.. Από την άλλη πλευρά αναγινώσκονται οι ψαλμοί κατά σειρά, ώστε μέσα σε μία εβδομάδα να ολοκληρώνεται μία φορά η ανάγνωση του Ψαλτηρίου. Εδώ να τονίσουμε ότι στην Μ.Τεσσαρακοστή κάθε εβδομάδα διαβάζεται ολόκληρο το Ψαλτήρι δύο φορές. Το Ψαλτήρι είναι χωρισμένο σε 20 καθίσματα, καθένα από τα οποία υποδιαιρείται σε 3 στάσεις. Κάθε στάση περιλαμβάνει 1-5 ψαλμούς ανάλογα με το μέγεθός τους. Επίσης, το Ψαλτήρι δανείζει στίχους και σε πολλά ψαλλόμενα του όρθρου κατά το θέμα τους.<sup>1</sup>

Εδώ φυσικά σημειώνουμε ότι η πρακτική της ανάγνωσης του ολόκληρου του Ψαλτηρίου κατά τη διάρκεια της εβδομάδος εφαρμόζεται μόνο στα μοναχικά περιβάλλοντα. Συγκεκριμένα στον αναστάσιμο όρθρο των μονών, μετά τα απολυτικά διαβάζονται δύο καθίσματα του Ψαλτηρίου. Μετά από το καθένα γίνεται Μικρή Συναπτή και ψάλλονται τα αντίστοιχα τροπάρια – καθίσματα. Ακολουθεί ο λεγόμενος

---

<sup>1</sup> Ιωάν Φουντούλης, *Λειτουργική Α΄, Εισαγωγή στη Θεία Λατρεία*, Μυγδονία Θεσσαλονίκη, 1995, σ.78-80.

«Άμωμος»<sup>2</sup>, δηλαδή ο ψαλμός ρη' μαζί με τον οποίο ψάλλονται κάποια ιδιόμορφα στιχηρά που ονομάζονται Ευλογητάρια. Το θέμα τους δεν αντλείται από τον Άμωμο, αλλά από το θέμα της ημέρας. Πιο συγκεκριμένα τα Ευλογητάρια που είναι σχετικά με νεκρώσιμα θέματα λέγονται νεκρώσιμα Ευλογητάρια και ψάλλονται στον όρθρο του Σαββάτου. Τα Ευλογητάρια τα οποία κάνουν αναφορά στην Ανάσταση του Κυρίου λέγονται αναστάσιμα και ψάλλονται κάθε Κυριακή (εκτός της Διακαινησίμου εβδομάδος, και κάποιων Δεσποτικών εορτών), κατά την ημέρα της εγέρσεως του Αγίου και Δικαίου Λαζάρου, και κατά την ημέρα του Αγίου και Μ. Σαββάτου.<sup>3</sup> Πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι υπάρχουν και κάποιες ημέρες που ενώ σύμφωνα με τα παραπάνω θα ψάλλονταν τα Ευλογητάρια, εντούτοις αυτά παραλείπονται. Στο Τυπικό της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας ο Βιολάκης σημειώνει ότι «Θεομητορικής δὲ εορτῆς συμπιπτούσης ἐν Κυριακῇ, Εὐλογητάρια οὐ ψάλλονται».<sup>4</sup> Η ίδια πρακτική ισχύει και για την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως, δηλαδή «Εὐλογητάρια οὐ λέγονται.»<sup>5</sup>

Στους όρθρο των ενοριακών ναών τα καθίσματα του Ψαλτηρίου παραλείπονται. Έτσι μετά τα απολυτικά λέγεται η Μικρή Συναπτή και η εκφώνηση «Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» και ψάλλονται όλα τα τροπάρια-καθίσματα, μετά τα οποία τις Κυριακές ψάλλονται και τα αναστάσιμα Ευλογητάρια.

Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε την διάταξη του μοναχικού και του κοσμικού αναστάσιμου όρθρου και την αντίστοιχη θέση των Ευλογηταρίων.

### **Όρθρος στα σύγχρονα μοναστηριακά περιβάλλοντα**

**Χορός:** Θεός Κύριος – Απολυτικά.

**Αναγνώστης:** α' στιχολογια Ψαλτηρίου

---

<sup>2</sup> Ο ρη' ψαλμός κατ' εξαίρεση αποτελεί μόνος του ένα κάθισμα το (ΙΖ') και υποδιαιρείται σε τρεις στάσεις.

<sup>3</sup> Δ.Τσάμης, *Λειτουργική*, Θεσσαλονίκη, 1985, σ.61 και Κ.Φιλοζένης, *Λεξικόν*, Κωνσταντινούπολη, 1968, σ.97.

<sup>4</sup> Γ.Βιολάκης, *Τυπικόν κατά την τάξιν της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας*, Κωνσταντινούπολη, 1888, σ.18.

<sup>5</sup> Γ.Βιολάκης, ο.π., σ.356.



**Ιερεύς:** Μικρά Συναπτή – «Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.»

**Χορός:** Αναστάσιμα Καθίσματα της α' στιχολογίας

**Αναγνώστης:** β' στιχολογία Ψαλτηρίου

**Ιερεύς:** Μικρά Συναπτή – «Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόνητος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.»

**Χορός:** Αναστάσιμα Καθίσματα της β' στιχολογίας

**Αναγνώστης:** Ἄωμος

**Χορός:** **Αναστάσιμα Ευλογητάρια**

**Ιερεύς:** Μικρά Συναπτή – «Ὅτι ἠυλόγηταί Σου τὸ ὄνομα, καὶ δεδόξασται Σου ἡ βασιλεία, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.»

### **Ὁρθρος στο ενοριακό περιβάλλον**

**Χορός:** Θεὸς Κύριος – Απολυτικά.

**Ιερεύς:** Μικρά Συναπτή - Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

**Χορός:** Αναστάσιμα Καθίσματα της α' στιχολογίας - Αναστάσιμα Καθίσματα της β' στιχολογίας

**Χορός:** **Αναστάσιμα Ευλογητάρια**

**Ιερεύς:** Μικρά Συναπτή - Ὅτι ἠυλόγηταί Σου τὸ ὄνομα, καὶ δεδόξασται Σου ἡ βασιλεία, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

## **2. Ευλογητάρια καὶ αναστάσιμος ασματικός Ὁρθρος**

Κατ'αντιδιαστολή προς τα μελωδούμενα σήμερον νεκρώσιμα για το Σάββατο καὶ αναστάσιμα για την Κυριακή ιδιόρρυθμα καθίσματα, το περιεχόμενο των Ευλογητάρων που εψάλλοντο κατὰ τον ασματικό Ὁρθρο ἦταν διαφορετικό. Στο ασματικό Τυπικό, Ευλογητάρια καλοῦνται οἱ στίχοι της η' βιβλικῆς ωδῆς ἀπὸ το βιβλίον του Δανιήλ (κεφ.γ') «Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου...» που εψάλλοντο ἀντιφωνικῶς με

υπόψαλμα το «Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.»<sup>6</sup> Στον ασματικό ὄρθρο, ὡς δεῦτερο ἀντίφωνο τις Κυριακές ψαλλόταν ἡ πρώτη στάση του ριγῆ ψαλμοῦ με εφύμνιο το Ἀλληλούια. Στους ασματικούς Ὁρθροὺς υπήρχε ἡ τάξη τῆς θυμιάσεως του ναοῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ψαλμώδησης τῶν ἀντιφώνων. Στον κυριακάτικο Ὁρθρο, λοιπόν, ἡ θυμίαση γινόταν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ψαλμώδησης τῆς α΄ στάσεως του Ἀμώμου.<sup>7</sup> Συγκεκριμένα Με τὴν ἐναρξὴ του ψαλμοῦ ὁ ἱερέας θυμιάζε τον ἀρχιερέα καὶ του πιστοῦς που βρισκόταν στον νάρθηκα. Αξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ θυμίαση ξεκινούσε με τὸν στίχο «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε».<sup>8</sup>

### 3. Μέγα Σάββατο

*«Τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ, τὴν θεόσωμον Ταφὴν, καὶ τὴν εἰς Ἄδου Κάθοδον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐορτάζομεν δι' ὧν τῆς φθορᾶς τὸ ἡμέτερον γένος ἀνακληθὲν, πρὸς αἰωνίαν ζωὴν μεταβέβηκε.»<sup>9</sup>*

Σύμφωνα, με τὸ συναξάρι τῆς ἡμέρας που προηγήθηκε, τὸ Μέγα Σάββατο ἐπιτελοῦμε ἀνάμνηση τῆς ταφῆς του Σώματος του Κυρίου καὶ τὴν κάθοδο τῆς ψυχῆς του στον Ἄδη, ὅπου κατατροπώνοντάς τον ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴ φθορὰ το ἀνθρώπινο γένος καὶ τὸ οδήγησε στὴν αἰώνια ζωὴ. Τὸ Σάββατο αὐτὸ προτυπώθηκε ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως του Θεοῦ κατὰ τὴ Δημιουργία του Κόσμου.

Τὸ Σάββατο τῆς Μεγάλῃς Εβδομάδος ὁ Κύριος ἀναπαύεται, παρόλα αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία μιλά ἤδη γιὰ τὴ νίκη Του ἀέναντι στον θάνατο καὶ τὴν ἐκ τῶν προτέρων βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως. Ὅπως πολὺ γλαφυρὰ σημειώνει ὁ Ἰωάννης Φουντούλης «Τὸ μέγα Σάββατο εἶναι τὸ προἀνάκρουσμα τῆς ἐλπίδος τῆς ἀναστάσεως· ὁ τάφος, ὁ προθάλαμος τῆς ἐγέρσεως. Με τὴν νεκρικὴ σιγὴ συμπλέκονται τὰ προεόρτια τῆς χάρας τῆς ἐνδόξου καὶ λαμπρᾶς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως.»<sup>10</sup>

Στὸ Ὁρθρο του Μ. Σαββάτου ὑπάρχουν καθίσματα, ἀλλὰ προστίθενται κάποια ὑμνογραφήματα σχετικὰ με τὸν Ἐπιτάφιο θρήνο τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται ἐγκώμια καὶ ψάλλονται σὲ τρεῖς στάσεις στιχολογούμενα τὸ καθένα με στίχους του Ἀμώμου. Μετὰ ἀπὸ τὰ ἐγκώμια ψάλλονται τὰ ἀναστάσιμα Ἐυλογητάρια. Βέβαια στὴ σύγχρονη

<sup>6</sup> Δ. Μπαλαγεώργος, *Ἡ ψαλμική παράδοση τῶν ἀκολουθιῶν του βυζαντινοῦ κοσμικοῦ τυπικοῦ*, Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἀθήνα, 2001, σσ. 233-234

<sup>7</sup> Δ. Μπαλαγεώργος, ο.π., σ.234 καὶ Ἰωάν. Φουντούλης, *Λειτουργικὴ Ε' Ἀκολουθίης του νυχθημέρου*, σ.133

<sup>8</sup> Ἰωάν. Φουντούλης, ο.π., σ.133, καὶ ΕΒΕ 2062, φ.40γ

<sup>9</sup> Τριώδιον κατανακτικόν, Ἐκ του ἐλληνικοῦ τυπογραφείου του Ἁγίου Γεωργίου, 1856, σ.409

<sup>10</sup> Ἰωάν. Φουντούλης, *Λογικὴ Λατρεία*, Ἀθήνα 1984, σ.86.

λειτουργική πράξη καταλιμπάνονται οι στίχοι του Αμώμου. Επίσης, συνηθίζεται να ψάλλεται ο κανόνας της ημέρας πριν από τον Άμωμο και τα Ευλογητάρια προκαλώντας αταξία στο τυπικό του Όρθρου.

Αναφορικά με την ψαλμώδηση των Ευλογηταρίων, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στο Οικουμενικό Πατριαρχείο υπήρχε η τάξη να ξεκινάει η ψαλμώδηση των ευλογηταρίων από τον Πατριάρχη όπως καταγράφει ο Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης στο τυπικό του.<sup>11</sup>

#### **4. Σάββατο του Λαζάρου**

*«Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Σαββάτῳ πρὸ τῶν Βαΐων, εορτάζομεν τὴν Ἑγερσιν τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου, φίλου τοῦ Χριστοῦ, Λαζάρου τοῦ τετραήμερου.»<sup>12</sup>*

Το Σάββατο προ της Κυριακῆς των Βαΐων κατέχει ξεχωριστή θέση στο λειτουργικό ημερολόγιο, καθώς δεν ανήκει ούτε στη Μεγάλη Τεσσαρακοστή ούτε στη Μεγάλη Εβδομάδα. Μαζί με την Κυριακή των Βαΐων αποτελεί ένα μεταίχμιο χαράς και έχει ρόλο έμπρακτης προφητείας. Αυτήν την ημέρα εορτάζουμε την Ανάσταση του φίλου του Χριστοῦ Λαζάρου. Το τελευταίο αυτό θαύμα του Κυρίου προμηνύει τη δική Του Ανάσταση και την ανάσταση του ανθρωπίνου γένους, όπως τονίζει το απολυτίκιο της ημέρας: *«Τὴν κοινὴν Ἀνάστασιν πρὸ τοῦ σοῦ Πάθους πιστούμενος, ἐκ νεκρῶν ἤγειρας τὸν Λάζαρον, Χριστὲ ὁ Θεός.»* Ἐτσι το Σάββατο αυτό είναι το μοναδικό αναστάσιμο. Η δε εορτή κατατάσσεται στις δεσποτικές εορτές. Εφόσον η ημέρα είναι αναστάσιμη, έτσι και η ακολουθία της περιλαμβάνει αναστάσιμα ψαλλόμενα, μέσα στα οποία περιλαμβάνονται και τα αναστάσιμα Ευλογητάρια.

#### **5. Το ποιητικό κείμενο των αναστασίμων Ευλογηταρίων**

Το ποιητικό κείμενο των αναστασίμων Ευλογηταρίων όπως καταγράφεται και ψάλλεται σήμερα διαφοροποιήθηκε με την πάροδο του χρόνου. Όπως παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα τον οποίο δημιουργήσαμε έπειτα από έρευνα σε χειρόγραφα (βλ. Πίνακας 1), ο αριθμός των τροπαρίων των αναστασίμων Ευλογηταρίων μειώθηκε πιθανόν σταδιακά με την πάροδο των αιώνων. Παρατηρούμε ότι τον 13<sup>ο</sup> αιώνα τα τροπάρια είναι 11. Τα πρόσθετα 5 τροπάρια, τα οποία εκλείπουν σήμερα, αναφέρονται στη συνάντηση του ίδιου του Κυρίου με τις Μυροφόρες και του μεταξύ τους

<sup>11</sup> Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης, *Τυπικόν της του Χριστοῦ Μεγάλης Εκκλησίας*, Κωνσταντινούπολις, 1869, σ.189. «Εἶτα ἄρχεται ψάλλειν ὁ Πατριάρχης τὰ Εὐλογητάρια» και Γ.Βιολάκης, ο.π., σ.380.

<sup>12</sup> Τριώδιον κατανοκτικόν, ο.π., σ.330

διαλόγου.<sup>13</sup> Σε ωρολόγιο του ιδ' αιώνα καταγράφονται 8 τροπάρια από τα 11 του ιβ' αιώνα με μικρές διαφορές στο κείμενο.<sup>14</sup> Στο Ωρολόγιον το Μέγα του ιη' αιώνα υπάρχουν μόνο 6 τροπάρια τα οποία είναι και αυτά που έχουν διασωθεί και έως σήμερα.<sup>15</sup> Πολλές δε είναι οι περιπτώσεις όπου μελοποιοί κάνουν αλλαγές στο υπάρχον ποιητικό κείμενο.<sup>16</sup>

---

<sup>13</sup> σύμμικτο χφ. British Library Additional 39588 ιβ' αι. φφ. 41v-42r

<sup>14</sup> Χφ. British Library 22507 ωρολόγιο ιδ' αι., φ. 112r

<sup>15</sup> Στο «Εγκόλπιον αναγνώστου και ψάλτου» έχει γίνει μία διόρθωση στο πρώτο τροπάριο. Η λέξη «Σωτήρ» αντικαταστάθηκε με το «Σώτερ» πιθανόν είτε για λόγους ισομετρίας είτε για γλωσσικές αιτίες. Ίσως η προϋπάρχουσα ονομαστική να μην θεωρείται λάθος αν λάβουμε υπόψιν ότι πολλάκις ποιητική άδεια, επέχει θέση κλιτικής.

<sup>16</sup> Ο Πέτρος Λαμπαδάριος αντί του αγγέλου στα αναστάσιμα ευλογητάρια που παρουσιάζουμε στην παρούσα εργασία αντικαθιστά το «Αγγέλου πρὸς αὐτὰς φθεγγομένου» με το «ἄγγελος δὲ πρὸς αὐτὰς ἔφη λέγων». Την ίδια πρακτική εφαρμόζει και ο Χουρμούζιος Χαρτοφύλακας (χφ. Ε.Β.Ε./Μ.Π.Τ.φ. 12v.) Επίσης, στα έτερα αναστάσιμα Ευλογητάρια του, ο Πέτρος αλλάζει τη σειρά των λέξεων στο «Ζωοδότην τεκοῦσα, ἔλυτρώσω Παρθένε, τὸν Ἄδὰμ ἁμαρτίας» αντικαθιστώντας το με το «Ζωοδότην τεκοῦσα ἁμαρτίας Παρθένε τὸν Ἄδὰμ ἔλυτρώσω».

**Πίνακας 1. Εξελικτική πορεία του ποιητικού καίμενου των αναστασιμών Ευλογηταρίων**

<p><b>Σύμικτο</b> <b>Χρ. British Library Additional 39588-f<sup>r</sup></b> <b>σι. φ. 41v-42r</b></p>	<p>Τὸν Ἀγγέλου ὁ δῆμος κατεπλήθη ὄρον σε ἐν νεφῶς λογιθέντα, τοῦ θεάσαντο δὲ Σωτήρ, τὴν ἰσθὴν κατέλιπον, καὶ σὺν ἑσπᾶ τὸν Ἀδὰμ ἐπέριοντα, καὶ ἐξ ἄσου πᾶντας ἐλευθέρωσαντα.</p>	<p>Τι τὰ μῦθα, συμπαθεῖς τοῖς δοκροῦσι, ὃ μωθῆραι κενεῖτε, ὁ ἀστράτων ἐν τῷ ταφῷ Ἀγγέλου προσεθέγγιστο ταῖς Μυροφόραις. Ἰστέε υἱεῖς τὸν ταφὸν καὶ ἠθέθητε ὁ Σωτήρ γὰρ ἔξενεστη τοῦ μνημῆτος.</p>	<p>Ἄκου προῖ, Μυροφόροι ἔδραμον πρὸς τὸ μνημῆμα σου θρηνηλονόουσαι· αἰεὶ ἐπέστη πρὸς αὐτὰς ὁ Ἀγγέλος καὶ εἰσε-θήηοντο ὁ καρπὸς κέποιται, μὴ κλάιετε, τὴν Ἀναστάσιν δὲ Ἀποστόλους εἰπαίτε.</p>	<p>Τριήμερος ἀναστάς ὁ Κυριος, ἠντηγήθη παῖδων μωροφόρος, Μαριάμ δὲ μὴ μου ἀκούε ἔργον, ἀνάθανο γὰρ πρὸς τὸν Πατέρα Δράματε υἱεῖς ταῦτος ἀπεργεῖλατε, Πέτρον τὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Ἄμνητα σου δυνάστηαι Κύριε, κατεπλήθησαν ὄρου το κράτος, καὶ τὸν Ἀδὰμ τῆς φθορᾶς ἀνεστήσας, καὶ σὺ τὸν αὐτὸν τῆς σολῆν ἀπὸ τῆς ἀσφαλείας, ἀπὶ σφύλλων τῆς σολῆς ἐνέδρασε, ἦν ἐκ τὸν ἀμῆτων σου ἐποφθορήσας.</p>	<p>Ταῖς γυναικῶν, ὃ Χριστὸς τὸ Χωρεῖτε, πᾶστας ἔργισεν ἀναστάς ἐκ ταφου, καὶ τῷ Πέτρῳ, δὲ αὐτῶν δεξιῶν, τὴν ἀνάστασιν, τὸν δόρατος ἐνόουον καὶ θεάσανθα (ἴσις) ἐπὶ τῆρμένον, ἀμῆτα ὄς τὸ πρὶν ὄσον τε καὶ ἀθήρατον, καὶ κηρύξατε τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Ταῖς μαθηταῖς, ὃ Χριστὸς προέρισεν, πρὸς τὴν ἀνάσιν ἀναστάς ἐκ τοῦ ταφου, εἰς τὸ ὄρος ἑλεῶν πορευθεῖτε, ἐν μὴ τῇ οὐρα, καὶ θεάσανθα (ἴσις) ἐπὶ τῆρμένον, ἀμῆτα ὄς τὸ πρὶν ὄσον τε καὶ ἀθήρατον, καὶ κηρύξατε τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Τοῖς μαθηταῖς, ὃ Χριστὸς προέρισεν, πρὸς τὴν ἀνάσιν ἀναστάς ἐκ τοῦ ταφου, εἰς τὸ ὄρος ἑλεῶν πορευθεῖτε, ἐν μὴ τῇ οὐρα, καὶ θεάσανθα (ἴσις) ἐπὶ τῆρμένον, ἀμῆτα ὄς τὸ πρὶν ὄσον τε καὶ ἀθήρατον, καὶ κηρύξατε τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Προσκυνῶμεν Πατέρα, καὶ τὸν ταῦτον Υἱὸν τε, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὴν Ἁγίαν Γραφά, ἐν μὴ τῇ οὐρα, σὺν τοῖς Σπρωσεῖν, κροῖζοντες τὸν Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος, εἰ, Κύριε.</p>	<p>Ζωοῦσιν τεκοῖσα, αἰωστία, Παρθέγε τον Ἀδὰμ ἑλευθέρωσα, γαρμονῆν δὲ τῆ Εὐα, ἀντ' ἁπῆτης παρῆγε, βεσῶντα ζῶης, ἴθουε πρὸς ταῦτην ὄε, ὃ ἐκ σου σαρκωθεῖ, Θεὸς καὶ ἀνθρώπος.</p>
<p><b>Χρ. British Library 22507</b> <b>Ὁρολόγιον 1870, σ. 46-47</b></p>	<p>Τὸν Ἀγγέλου ὁ δῆμος κατεπλήθη ὄρον σε ἐν νεφῶς λογιθέντα, τοῦ θεάσαντο δὲ Σωτήρ, τὴν ἰσθὴν κατέλιπον, καὶ σὺν ἑσπᾶ τὸν Ἀδὰμ ἐπέριοντα, καὶ ἐξ ἄσου πᾶντας ἐλευθέρωσαντα.</p>	<p>Τι τὰ μῦθα, συμπαθεῖς τοῖς δοκροῦσι, ὃ μωθῆραι κενεῖτε, ὁ ἀστράτων ἐν τῷ ταφῷ Ἀγγέλου προσεθέγγιστο ταῖς Μυροφόραις. Ἰστέε υἱεῖς τὸν ταφὸν καὶ ἠθέθητε ὁ Σωτήρ γὰρ ἔξενεστη τοῦ μνημῆτος.</p>	<p>Ἄκου προῖ, Μυροφόροι ἔδραμον πρὸς τὸ μνημῆμα σου θρηνηλονόουσαι· αἰεὶ ἐπέστη πρὸς αὐτὰς ὁ Ἀγγέλος καὶ εἰσε-θήηοντο ὁ καρπὸς κέποιται, μὴ κλάιετε, τὴν Ἀναστάσιν δὲ Ἀποστόλους εἰπαίτε.</p>	<p>Τριήμερος ἀναστάς ὁ Κυριος, ἠντηγήθη παῖδων μωροφόρος, Μαριάμ δὲ μὴ μου ἀκούε ἔργον, ἀνάθανο γὰρ πρὸς τὸν Πατέρα Δράματε υἱεῖς ταῦτος ἀπεργεῖλατε, Πέτρον τὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Ἄμνητα σου δυνάστηαι Κύριε, κατεπλήθησαν ὄρου το κράτος, καὶ τὸν Ἀδὰμ τῆς φθορᾶς ἀνεστήσας, καὶ σὺ τὸν αὐτὸν τῆς σολῆν ἀπὸ τῆς ἀσφαλείας, ἀπὶ σφύλλων τῆς σολῆς ἐνέδρασε, ἦν ἐκ τὸν ἀμῆτων σου ἐποφθορήσας.</p>	<p>Ταῖς γυναικῶν, ὃ Χριστὸς τὸ Χωρεῖτε, πᾶστας ἔργισεν ἀναστάς ἐκ ταφου, καὶ τῷ Πέτρῳ, δὲ αὐτῶν δεξιῶν, τὴν ἀνάστασιν, τὸν δόρατος ἐνόουον καὶ θεάσανθα (ἴσις) ἐπὶ τῆρμένον, ἀμῆτα ὄς τὸ πρὶν ὄσον τε καὶ ἀθήρατον, καὶ κηρύξατε τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Τοῖς μαθηταῖς, ὃ Χριστὸς προέρισεν, πρὸς τὴν ἀνάσιν ἀναστάς ἐκ τοῦ ταφου, εἰς τὸ ὄρος ἑλεῶν πορευθεῖτε, ἐν μὴ τῇ οὐρα, καὶ θεάσανθα (ἴσις) ἐπὶ τῆρμένον, ἀμῆτα ὄς τὸ πρὶν ὄσον τε καὶ ἀθήρατον, καὶ κηρύξατε τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Προσκυνῶμεν Πατέρα, καὶ τὸν ταῦτον Υἱὸν τε, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὴν Ἁγίαν Γραφά, ἐν μὴ τῇ οὐρα, σὺν τοῖς Σπρωσεῖν, κροῖζοντες τὸν Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος, εἰ, Κύριε.</p>	<p>Ζωοῦσιν τεκοῖσα, αἰωστία, Παρθέγε τον Ἀδὰμ ἑλευθέρωσα, γαρμονῆν δὲ τῆ Εὐα, ἀντ' ἁπῆτης παρῆγε, βεσῶντα ζῶης, ἴθουε πρὸς ταῦτην ὄε, ὃ ἐκ σου σαρκωθεῖ, Θεὸς καὶ ἀνθρώπος.</p>	

Στην ιεροσολυμιτική τοπική παράδοση, όπως αυτή καταγράφεται στο Τυπικό των Ιεροσολύμων, παρατηρούμε ότι το ποιητικό κείμενο των αναστασίμων Ευλογηταρίων παρουσιάζεται διαφοροποιημένο από το νυν ψαλλόμενο. Υποθέτουμε ότι η αυτή διαφοροποίηση υφίσταται, επειδή η περιοχή των Ιεροσολύμων είναι ο τόπος στον οποίο βρίσκεται ο Πανάγιος Τάφος και στον οποίο πραγματοποιήθηκαν τα γεγονότα των παθών του Κυρίου και η ταφή Του.

Συγκεκριμένα, παρουσιάζουμε στην εργασία δύο περιπτώσεις διαφοροποίησης του εν χρήση ποιητικού κειμένου. Η πρώτη είναι την Κυριακή των Βαΐων όπου ψάλλονται τροπάρια του Αμώμου της εορτής αναστάσιμα εκ των οποίων υπάρχουν 3 τα οποία αναφέρονται στην είσοδο του Χριστού στα Ιεροσόλυμα και την υποδοχή του μετά βαΐων και κλάδων από τους ανθρώπους. Εκτός φυσικά των τριών αυτών τροπαρίων των σχετικών με την ημέρα, έπονται και τα αναστάσιμα.<sup>17</sup> Η δεύτερη περίπτωση εντοπίζεται στον όρθρο του Μεγάλου Σαββάτου όπου αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ενώ το ποιητικό κείμενο των ψαλλομένων σήμερα Ευλογηταρίων αναφέρεται κυρίως στην συνάντηση των Μυροφόρων με τον Άγγελο και την αναγγελία της Αναστάσεως του Κυρίου, στα ιεροσολυμιτικά αυτά αναστάσιμα Ευλογητάρια πραγματοποιείται αναφορά μόνο στην ταφή του Κυρίου.<sup>18</sup>

### **Το εν χρήσει ποιητικό κείμενο των αναστασίμων Ευλογηταρίων:<sup>19</sup>**

**Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.**

Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος  
κατεπλάγη ὀρῶν σε  
ἐν νεκροῖς λογισθέντα,  
τοῦ θανάτου δὲ Σωτήρ,  
τὴν ἰσχὺν καθελόντα  
καὶ σὺν ἑαυτῷ τὸν Ἄδὰμ ἐγείραντα  
καὶ ἐξ Ἄδου πάντας ἐλευθερώσαντα.

**Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.**

Τὶ τὰ μύρα, συμπαθῶς

---

<sup>17</sup> Αθ. Παπαδόπουλος-Κεραμέως, *Ανάλεκτα Ιεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας*, Πετρούπολη 1894 (βλ. στο παράρτημα για το ποιητικό κείμενο των ευλογηταρίων)

<sup>18</sup> Αθ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ.163-164 (βλ. στο παράρτημα για το ποιητικό κείμενο των ευλογηταρίων)

<sup>19</sup> Ωρολόγιον το Μέγα, Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1977

τοῖς δάκρυσιν, ὧ μαθήτριαι, κινῶτε;  
ὁ ἀστράπτων ἐν τῷ τάφῳ Ἄγγελος  
προσεφθέγγετο ταῖς Μυροφόροις·  
Ἴδετε ὑμεῖς τὸν τάφον καὶ ἦσθητε·  
ὁ Σωτὴρ γὰρ ἐξανέστη τοῦ μνήματος.

**Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.**

Λίαν πρωί, Μυροφόροι ἔδραμον  
πρὸς τὸ μνήμα σου θρηνολογοῦσαι·  
ἀλλ' ἐπέστη πρὸς αὐτάς  
ὁ Ἄγγελος καὶ εἶπε·  
θρήνου ὁ καιρὸς πέπαυται· μὴ κλαίετε·  
τὴν Ἀνάστασιν δὲ Ἀποστόλοις εἶπατε.

**Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.**

Μυροφόροι γυναῖκες  
μετὰ μύρων ἐλθοῦσαι  
πρὸς τὸ μνήμα σου, Σῶτερ  
ἐνηχοῦντο. Ἄγγελου  
πρὸς αὐτάς φθεγγομένου·  
Τὶ μετὰ νεκρῶν, τὸν ζῶντα λογίσεσθε;  
ὡς Θεὸς γάρ, ἐξανέστη τοῦ μνήματος.

**Δόξα... Τριαδικὸν**

Προσκυνοῦμεν Πατέρα,  
καὶ τὸν τούτου Υἱόν τε,  
καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα,  
τὴν Ἁγίαν Τριάδα,  
ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ,  
σὺν τοῖς Σεραφεῖμ, κράζοντες  
τό· Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶ, Κύριε.

### **Καὶ νῦν ... Θεοτοκίον**

Ζωοδότην τεκοῦσα,  
ἐλυτρώσω Παρθένε,  
τὸν Ἀδάμ ἁμαρτίας,  
χαρμονὴν δὲ τῇ Εὐᾶ,  
ἀντὶ λύπης παρέσχες,  
ρέυσαντα ζωῆς, ἴθυνε πρὸς ταύτην δέ,  
ὁ ἐκ σοῦ σαρκωθείς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

Ἀλληλουῖα, Ἀλληλουῖα, Ἀλληλουῖα. Δόξα σοι ὁ Θεός (ἐκ γ').

### **6. Θεολογία των αναστασίμων Ευλογηταρίων**

**«Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου...»**

Ο στίχος «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.» που προηγείται των τεσσάρων πρώτων τροπαρίων ἔδωσε το ὄνομά του στα Ευλογητάρια. Είναι ο στίχος 12 του ρη' (118<sup>ου</sup>) ψαλμού του λεγόμενου και Ἀμώμου. Ο Ἀμωμος είναι ο μεγαλύτερος σε ἔκταση ψαλμός (176 στίχοι) και ἔλαβε το ὄνομά του ἀπὸ τον πρῶτο του στίχο «Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου». Ο ψαλμός ἀναφέρεται στον νόμο και τον λόγο του Θεοῦ, και στην ωφέλεια του ἀνθρώπου ἀπὸ την τήρηση του. Ἐτσι, μέσα σε αὐτό το θεματικό πλαίσιο κινεῖται και ο στίχος 12 που στιχολογεί τα ευλογητάρια. Ο ψαλμωδὸς παρουσιάζει τον Κύριο ως ἄξιο να ευλογεῖται και να δοξάζεται και τον παρακαλεῖ διὰ του φωτισμοῦ Του να διδάξει με τις ἐντολές Του, των οποίων την τήρησιν δικαιούται να αξιώνει ἀπὸ ὅλους μας. Ἐνας παλαιὸς ἐρμηνευτὴς των ψαλμῶν, ο Ευθύμιος Ζυγαδηνὸς ἀναφέρει ὅτι «δοξολογεί μεν ο Δαβὶδ τον Θεόν, υμνολογῶν αὐτόν, διατὶ ωφελήθη ἀπὸ τον νόμον του. Παρακαλεῖ δε να διδαχθῆ, καὶ να μάθη ἀκόμη περὶ αὐτῶν βεβαιότερον τε καὶ υψηλότερον νόημα»<sup>20</sup>

**α' τροπάριο: «Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος...»**

Το πρῶτο τροπάριο ἀναφέρεται στο γεγονός πρὶν ἀπὸ την Ἀνάσταση του Χριστοῦ. Ξεκινᾷ με την κατάπληξη των Ἀγγέλων ὅταν βλέπουν τον Χριστό να εἶναι νεκρός, εικόνα για την οποία δεν ὑπάρχει κάποια ἀγιογραφική μαρτυρία. Στο υπόλοιπο

<sup>20</sup> Ευθ. Ζυγαδηνός, *Ἐρμηνεῖα εἰς τους ἑκατὸν πενήκοντα Ψαλμούς του Προφητάνακτος και Θεοπάτορος Δαβὶδ: Τόμος β'*, Κωνσταντινούπολη 1821



τροπάριο περιγράφεται η λεγόμενη “Εἰς Ἄδου κάθοδος” κατά την οποία ο Χριστός ως Σωτήρ καθείλε την ισχύν του θανάτου και όπως γλαφυρά παρουσιάζεται, σηκώνει τον Αδάμ σώζοντας στο πρόσωπό του ολόκληρο το γένος των ανθρώπων από την φθορά του θανάτου.<sup>21</sup>

### **β' τροπάριο – γ' τροπάριο – δ' - τροπάριο**

Τα τρία επόμενα τροπάρια αναφέρονται στις Μυροφόρες γυναίκες οι οποίες ήταν και οι πρώτες στις οποίες γνωστοποιήθηκε η Ανάσταση του Κυρίου. Σκεπτόμενοι λογικά θα περιμέναμε να λάβουν πρώτοι την είδηση της Ανάστασης οι ένδεκα μαθητές του Κυρίου, οι οποίοι και ήταν παρόντες μαζί του σε όλη την πορεία του τα τρία χρόνια της διδασκαλίας του. Παρόλα αυτά, ο Κύριος επέλεξε να γίνει η γνωστοποίηση της Ανάστασης πρώτα στις γενικώς αφανείς μαθήτριές του στα κείμενα της Αγίας Γραφής, τις γυναίκες οι οποίες με την υπερβολική αγάπη τους και παρά των φόβο των Ιουδαίων είχαν το θάρρος να έρθουν για να αλείψουν το σώμα του με μύρα. Ίσως ο Κύριος να επέλεξε τις μαθήτριες να μάθουν πρώτες το αναστάσιμο μήνυμα λόγω της αφοσίωσής και της αγάπης τους προς το πρόσωπό του. Καθώς όπως είναι φανερό στη διήγηση του Ευαγγελίου «*εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ*».<sup>22</sup> Οι μυροφόρες γυναίκες ήταν αυτές οι οποίες στάθηκαν μαζί με την Υπεραγία Θεοτόκο κοντά Του στα Πάθη του, τη στιγμή που σχεδόν όλοι οι μαθητές του είχαν κρυφτεί και εγκαταλείπει τον διδάσκαλό τους.

Και στα τρία τροπάρια τα αναφερόμενα στις Μυροφόρες το ποιητικό κείμενο είναι πιστό στις σχετικές ευαγγελικές περικοπές, καθώς παρουσιάζεται ένας Ἄγγελος στο μνῆμα του Χριστού ο οποίος και μεταφέρει το μήνυμα της Ανάστασης.<sup>23\</sup>

### **β' τροπάριο: «Τὶ τὰ μύρα, συμπαθῶς...»**

Στο δεύτερο τροπάριο παρουσιάζεται ο Ἄγγελος «ἀστράπτων» να μιλάει στις Μυροφόρες, όπως παρουσιάζεται στις Ευαγγελικές περικοπές για το γεγονός της

---

<sup>21</sup> Πολύ γλαφυρά περιγράφει την εἰς Ἄδου Κάθοδο ο Απόστολος Πέτρος: “ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ νεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγοι, τοῦτ' ἔστιν ὀκτὼ ψυχαί, διεσώθησαν δι' ὕδατος.” (Α' Πέτρου, γ', 19-20)

<sup>22</sup> Κατὰ Ἰωάννη ιθ' 25

<sup>23</sup> «ἄγγελος γὰρ Κυρίου» (Ματθ. κη' 2), «εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς» (Μάρκ. ιστ' 5), «ἰδοὺ ἄνδρες δύο» (Λουκ. κδ' 4), «ἐθεώρει δύο ἀγγέλους» (Ἰωάνν. κ' 12).

Αναστάσεως<sup>24</sup>, ρωτώντας γιατί με τόση λύπη αναμειγνύουν τα μύρα με τα δάκρυά τους, δηλαδή φροντίζει να τις ηρεμήσει από τον φόβο και τον τρόμο τους, θέλοντας να τις προετοιμάσει για το νέο της Ανάστασης του Κυρίου. Η πρώτη έκπληξη που ένιωσαν οι Μυροφόρες αφορούσε το ανοιχτό μνημείο. Η δεύτερη έκπληξη όταν είδαν τον αστραπόμορφο Άγγελος και η τρίτη έκπληξη τα λόγια του Αγγέλου, ο οποίος τις προτρέπει να κοιτάζουν στον τάφο και να δουν ότι ο Σωτήρας αναστήθηκε από τον τάφο.<sup>25</sup>

#### **γ' τροπάριο: «Λίαν πρωΐ, Μυροφόροι ἔδραμον...»**

Στο επόμενο τροπάριο παρουσιάζεται παραφρασμένη η ἔλευση των Μυροφόρων στο κενό μνημείο και προστίθεται η προτροπή του Αγγέλου προς τις Μυροφόρες για την αναγγελία της Ανάστασης στους Αποστόλους γεγονός που αναφέρεται και από τους 4 ευαγγελιστές.<sup>26</sup>

#### **δ' τροπάριο: «Μυροφόροι γυναῖκες...»**

Στο τέταρτο τροπάριο γίνεται πανομοιότυπη αναφορά με το δεύτερο τροπάριο παρουσιάζοντας και πάλι τον Άγγελο να ρωτά τις Μυροφόρες γιατί αναζητούν «μετὰ νεκρῶν τὸν ζώντα» προσθέτοντας ότι ως Θεός που είναι αναστήθηκε.

#### **ε' τροπάριο: «Προσκυνοῦμεν Πατέρα...»**

Το πέμπτο τροπάριο, το προτελευταίο δηλαδή, όπως συνηθίζεται όταν έχουμε μια σειρά τροπαρίων, είναι τριαδικό. Πιο συγκεκριμένα ο στίχος που προηγείται αυτού και το περιεχόμενό του είναι αναφορές στην Αγία Τριάδα. Στο τροπάριο αυτό προτρέπονται οι πιστοί πρώτον να προσκυνήσουν την Αγία Τριάδα, της οποίας τα πρόσωπα κατονομάζονται και ξεχωριστά και υπογραμμίζονται ότι είναι «ἐν μιᾷ τῆ οὐσία» και δεύτερον να ψάλλουν μαζί με τα Σεραφίμ τον τρισάγιο ύμνο.

---

<sup>24</sup> «ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιῶν» (Ματθ. κη' 3)· περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν (Μάρκ. ιστ' 5), «ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπούσαις» (Λουκ. κδ' 4) «ἐν λευκοῖς» (Ἰωάνν. κ' 12).

<sup>25</sup> Κατὰ Ματθαῖον 28, 1-6, Κατὰ Μάρκον, 16, 1-6, Κατὰ Λουκάν, 24, 1-6.

<sup>26</sup> Κατὰ Ματθαῖον 28, 7-8, Κατὰ Μάρκον, 16, 7, Κατὰ Λουκάν, 24, 9-10

καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν (Ματθ. κη' 7)· ἀλλ' ὑπάγετε εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ (Μάρκ. ιστ' 7).

καὶ ἐξελθοῦσαι [...] ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ (Ματθ. κη' 8)· καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς (Λουκ. κδ' 9).

### **στ' τροπάριο: «Ζωοδότην τεκούσα...»**

Το έκτο και τελευταίο τροπάριο σε μια σειρά τροπαρίων είναι πάντα θεοτοκίο, αναφέρεται δηλαδή στην Υπεραγία Θεοτόκο. Προηγείται αυτού ο στίχος «Και νυν...». Το τροπάριο αυτό αναφέρεται στη σωτηριώδη γέννηση του Κυρίου και αποτελεί ουσιαστικά ένα εγκώμιο στην Παναγία η οποία γέννησε τον Ζωοδότη, αυτόν ο οποίος λύτρωσε και επανέφερε στη ζωή τον Αδάμ και την Εύα, όλη δηλαδή την ανθρωπότητα, από την αμαρτία, γενόμενος ο «νέος Αδάμ» όπως τονίζει ο Απόστολος Παύλος.<sup>27</sup> Θα μπορούσε κάποιος να αναρωτηθεί γιατί ενώ τα ευλογητάρια αναφέρονται στην Ανάσταση του Κυρίου, το τελευταίο τροπάριο αναφέρεται στη γέννησή του. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα υποθέτουμε πως σχετίζεται με τη δημιουργία ενός ιδιαίτερου σχήματος κύκλου το οποίο ενώνει τα δύο γεγονότα, της Γέννησης και της Ανάστασης.

### **«Άλληλούϊα, Άλληλούϊα, Άλληλούϊα. Δόξα σοι ό Θεός.»**

Τα ευλογητάρια τελειώνουν με το «Άλληλούϊα, Άλληλούϊα, Άλληλούϊα. Δόξα σοι ό Θεός». Το Άλληλούϊα αποτελεί δάνειο από την εβραϊκή λατρεία και μεταφράζεται ως «Αινείτε τον Κύριον». Στην Καινή Διαθήκη εντοπίζεται μόνο στο βιβλίο της Αποκαλύψεως. Το αλληλούϊα «είναι αγγελική υμνωδία για να γίνει γνώριμο εκ των αγγελικών ύμνων ότι είναι Θεός ο Χριστός, ότι δε είναι άνθρωπος τη δική μας ψαλμωδία»

---

<sup>27</sup> Στην Α' Κορινθίους Επιστολή 15, 20-22: «Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται.» Και στην Α Κορ. 15,45: «οὕτω καὶ γέγραπται· ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν· ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιούν·»

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

### Καταγραφή των αναστασίμων Ευλογηταρίων

Τα αναστάσιμα Ευλογητάρια καταγράφονται σε πολλά χειρόγραφα και έντυπες εκδόσεις με μικρές διαφοροποιήσεις. Στην παρούσα εργασία, όσον αφορά τη χειρόγραφη παράδοση, χρησιμοποιείται η καταγραφή του Χφ. Κουτλουμουσίου 422, ενώ για την έντυπη έκδοση χρησιμοποιείται η καταγραφή που εμπεριέχεται στον β΄ τόμο της Μουσικής Πανδέκτης, η οποία εξεδόθη στην Κωνσταντινούπολη το 1851.

#### 1. Μέλος σύντομον

Παρατίθενται ενδεικτικές καταγραφές παλαιών και συγχρόνων καταγραφών-μελοποιών. Το σύντομο μέλος των Ευλογηταρίων αποτελεί ψαλτική πρακτική που ξεκίνησε τον 19<sup>ο</sup> αιώνα, για τον λόγο αυτό οι καταγραφές που έχουμε ξεκινούν από αυτόν τον αιώνα και φτάνουν έως τις μέρες μας:

**Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου** στο έργο του *Αναστασιματάριον*, εν Κωνσταντινούπολει, 1865.

**Στυλιανού Χουρμουζίου** στο έργο του *Εκκλησιαστική σάλπιγξ, τόμος Α΄, Το Αναστασιματάριον*, Λευκωσία 1923.

**Τριανταφύλλου Γεωργιάδου** στο έργο του *Κήπος Χαρίτων* τόμος (α΄)μέρος πρώτον-δεύτερον, Αθήνα 1973.

**Γεωργίου Γέμελου** στο έργο *Χαράλαμπος Καρακατσάνης, Οκτάηχον Μουσικόν Λειμωνάριον, ε΄ τόμος*, Αθήνα 1985-1993.

**Γεωργίου Σύρκα** στο έργο του *Νέον Αναστασιματάριον*, Αθήνα, 1967.

#### 2. Μέλος αργόν

**Ιωακείμ Λινδίου** στον κώδικα 810 της συλλογής του Μετοχίου του ναού της Αναστάσεως φ.143r-145v, ο οποίος παρουσιάζεται στο, *Αχιλλέας Χαλδαιάκης, Μουσική ελευθερία και εκκλησιαστικοί κανόνες στο Οικουμενικό Πατριαρχείο*

της Κωνσταντινούπολης κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, Ανατολής το Περιήγημα.

**Νικολάου Γεωργίου Πρωτοψάλτου Σμύρνης** στο έργο του *Νεώτατον Αναστασιματάριον*, Σμύρνη Τυπογραφείον Αμάλθειας, 1899.

**Στυλιανού Χουρμουζίου** στο έργο του *Εκκλησιαστική Σάλπιγξ, Τόμος Α΄ Το Αναστασιματάριον*, Λευκωσία, 1923

**Ιωάσαφ Διονυσιάτου** στο έργο π.Ιεροθέου Τσονάκα, *Όρθρος - Αθωνική Μουσική Ανθοδέσμη*, Ιερά Μονή Φιλοθέου, Άγιον Όρος 1993

**Διονυσίου Μαχαιριώτη**, στο έργο του *Κάλλη του Πάθους*, Ι.Μ. Μαχαιρά, Δεκέμβριος 1980.

### Έτερα

**Ματθαίου Βατοπαιδινού** στο έργο *Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος Γ΄ Ύμνοι της Μεγάλης Εβδομάδος*, Άγιον Όρος : Ιερά Μονή Βατοπαιδίου 1997.

**Γερασίμου Κανελλίδου** στο έργο Κυφιώτη Δ., *Μουσικόν Απάνθισμα*, τ.2, Εν Κωνσταντινουπόλει, Πατριαρχικό Τυπογραφείο, 1894.

**Τριανταφύλλου Γεωργιάδου** στο έργο του *Κήπος Χαρίτων* τόμος (α΄)μέρος πρώτον-δεύτερον, Αθήνα 1973.

**Συνεσίου Ιεροδιακόνου Σταυρονικητιανού** στο έργο Αντίπα Ιερομονάχου Αγιορείτη, *Αθωνική Μουσική Πανδέκτη*, Ι. Κ. Αγ. Άννης Καρυών, Άγιον Όρος 2011.

**Μητροπολίτου Σάμου και Ικαρίας Αθανασίου Καποράλη** στο έργο Εμμανουήλ Βαμβουδάκη, *Νέα Ανθολογία*, Σάμος -Βαθύ 1921.

**Αρχιμανδρίτου Σεραφείμ Παναγιωτίδη**, στο έργο του *Ο επιτάφιος θρήνος: ήτοι άπαντα τα εγκώμια του Αγίου και Μεγάλου Σαββάτου*, Κωνσταντινούπολη, Έκδοση Αλέξανδρου Νομισματίδου, 1906.

**Κωνσταντίνου Σακελλαρίδη**, στο έργο του *Νέον Αναστασιματάριον*, τυπογραφείο Κουσουλίνου, Αθήνα, 1889.

**π.Κωνσταντίνου Παπαγιάννη** στο έργο του *Θησαυρός μέλους αργού ειρμολογικού, τόμος Α΄*, University studio press, Θεσσαλονίκη, 2011.

### 3. Άλλες εκδοχές

#### i) Διαφορετικό ποιητικό κείμενο

Όπως προαναφέρθηκε, στην ιεροσολυμίτικη τοπική παράδοση, όπως αυτή καταγράφεται στο Τυπικό των Ιεροσολύμων, παρατηρούμε ότι το ποιητικό κείμενο των αναστασίμων Ευλογηταρίων παρουσιάζεται διαφοροποιημένο από το νυν ψαλλόμε-  
νο.<sup>28</sup>

## ii) Διαφορετικός ήχος

Τα αναστάσιμα Ευλογητάρια ψάλλονται σε ήχο πλ. του Α', αλλά υπάρχουν και άλλες εκδοχές συνθέσεων σε ήχους όπως ο Γ' ήχος και ο Βαρύς ήχος. Παρακάτω παρατίθεται δύο ενδεικτικές συνθέσεις:

**Δωροθέου Αρχιεπισκόπου Αθηνών** σε ήχο Γ' στο έργο Κυριαζίδου, Α. *Αι Δύο Νέαι Μέλισσαι, τ.Β Η Λειτουργία*, Εκδόσεις Πολυχρονάκης, Νεάπολις Κρήτης 1956

**Δοσιθέου μοναχού** σε ήχο Βαρύ, στο έργο του *Μικρά Οκτώηχος*, Ιερά Μονή Αγίων Κυπριανού και Ιουστίνης, Φυλή Αττικής, 1992

## iii) Προς τιμήν άλλων προσώπων

### Παραδείγματα

#### **Ευλογητάρια για την Κοίμηση της Υπεραγίας Θεοτόκου**

*Ακολουθία του Ιερού Επιταφίου ψαλλομένη εν τη Κοιμήσει της Υπεραγίας Ενδόξου Δεσποίνης ημών Θεοτόκου και Αειπαρθένου Μαρίας*, Αθήνα: Αδελφοί Κουβέλου, 1920.

#### **Ευλογητάρια για τον Άγιο Γεράσιμο τον Νέο, τον εν Πηλίω ασκήσαντα**

*Εγκώμια και Ευλογητάρια του Αγίου Γερασίμου του Νέου, του εν Πηλίω ασκήσαντος*, Άγιον Όρος, 2002.

#### **Ευλογητάρια για την Αγία Ειρήνη την Χρυσοβαλάντου**

*Εγκώμια κατ'αλφάβητον και ευλογητάρια εις την Οσίας και Θεοφόρον Μητέρα ημών Ειρήνην, Καθηγουμένην της εν Κωνσταντινουπόλει περιπτύστου μονής του Χρυσοβαλάντου*, Συντεθέντα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθωνος

---

<sup>28</sup> Αθ., Παπαδόπουλος-Κεραμέως, ο.π. (βλ. στο παράρτημα)

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

### Το μέλος των αναστασίμων Ευλογηταρίων

#### 1. Ο Πέτρος Λαμπαδάριος

Στην εργασία μας εξετάζονται τα αναστάσιμα Ευλογητάρια του Πέτρου Λαμπαδαρίου, ο οποίος είχε ως καταγωγή του την Πελοπόννησο, εξ ου και αναφέρεται και ως «Πέτρος ο Πελοποννήσιος». Γεννήθηκε περί το 1730 στην Πελοπόννησο και μαθήτευσε παιδιόθεν κοντά σε κάποιον ιερομόναχο μουσικό στη Σμύρνη. Έπειτα πηγαίνοντας στην Κωνσταντινούπολη διδάχτηκε την ψαλτική τέχνη από τον Ιωάννη τον Τραπεζούντιο, Πρωτοψάλτη τότε της Μ.Χ.Ε., μαζί με τον οποίο συνέψαλε ως β΄ δομέστικος. Επί πρωτοψαλτίας Δανιήλ, ο Πέτρος διορίστηκε Λαμπαδάριος της Μ.Χ.Ε θέση την οποία κατείχε μέχρι τον θάνατό του το 1777, αφού ασθένησε από τον τότε λοιμό που έπληξε την Κωνσταντινούπολη. Ο Πέτρος Πελοποννήσιος διαμόρφωσε στο μέγιστο βαθμό το βυζαντινό μέλος επί το σύντομον. Παρόλο που του αποδόθηκαν πλήθος μουσικών συνθέσεων, αποτελεί παράδοξο γιατί δεν έχει διασωθεί ή αποδοθεί σε αυτόν κάποιος ιδιόγραφος κώδικας.<sup>29</sup>

Αναφορικά με τη διδακτική του δραστηριότητα, ανέδειξε πολλούς μαθητές είτε χριστιανούς, είτε Οθωμανούς είτε ευρωπαίους, προς του οποίους δίδασκε την «καθ' ημάς μουσικήν ή και τη αραβοπερσικήν». Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι ο Πέτρος «εφημίζετο και για την ικανότητά του να γράφει δύσκολα εξωτερικά μέλη εκ πρώτης ακροάσεως».<sup>30</sup> Δίδαξε τη μουσική στην πατριαρχική Μουσική Σχολή με συνδιδασκάλους τον Δανιήλ Πρωτοψάλτη και τον Ιάκωβο δομέστικο (μετέπειτα πρωτοψάλτη).

#### 2. Μέλος αναστασίμων Ευλογηταρίων

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρατεθεί ενδεικτικά το πρώτο τροπάριο των ευλογηταρίων, το οποίο θα αναλυθεί και μουσικά στο κεφάλαιο Δ΄ της εργασίας.

<sup>29</sup> Γ.Στάθης, *Η δεκαπεντασύλλαβος υμνογραφία εν τη βυζαντινή μελοποιία*, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα, 1997, σ.123

<sup>30</sup> Γ.Παπαδόπουλος, *Συμβολαί*, σ.318.

### α. Μέλος σύντομον

Για το σύντομο μέλος θα παραθέσουμε τη διαδεδομένη καταγραφή του Θεοδώρου Φωκαέως, γιατί όπως προαναφέρθηκε τα σύντομα ευλογητάρια αποτελούν πρακτική η οποία έχει ζωή δύο αιώνων, έτσι δεν εντοπίζεται κάποια καταγραφή από τον προγενέστερο Πέτρο Λαμπαδάριο.

Καταγραφή Θεοδώρου Παπαπαράσχου Φωκαέως, στο έργο του ίδιου:

*Μουσική μέλισσα περιέχουσα το αργόν και σύντομον Αναστασιματάριον, τόμ. α', Κωνσταντινούπολις-Γαλατά 1847, σ.189.*

Τὰ Ἀναστάσιμα Σύντομα Εὐλογητάρια Θ. Π. Π.

Ἦχος π λ ᾠ ἐκ τοῦ Κε.

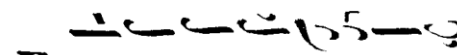
Ευλογητος ει Κυριε διδαξον με τα δι και ω  
μα τασου  
των Αγγων ο δημος κατεπλαγη ορων σε εννεκροις  
λογισθεντα του θανατου δε σωτηρ την ισχυν  
κα θελον τα και συνε αυτω τον Αδαμ  
εγειραντα και εξ Αδου παντα λευθερωσαντα

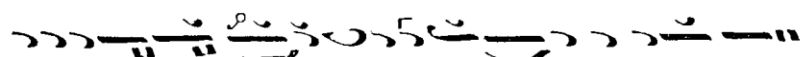



## β. Μέλος αργόν

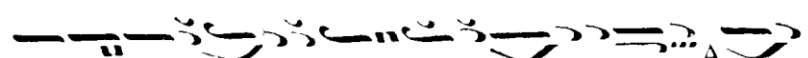
Η γραπτή παράδοση φέρει υπό το όνομα του Πέτρου Λαμπαδαρίου δύο σειρές αναστασίμων Ευλογηταρίων σε αργόν μέλος. Στην εργασία θα αναλυθεί το πρώτο μέλος.

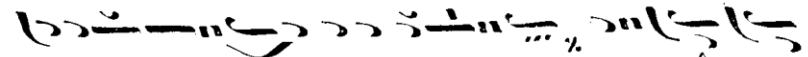
i) *Μουσική Πανδέκτη*, τομ. β', Κωνσταντινούπολις 1851, σ.30.

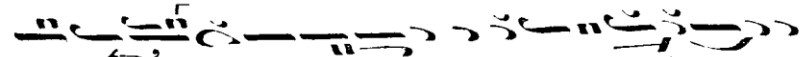
 Εὐλογητάρια Πέτρου  
**Ε** υ λο γη τος ει ει ει Κυ Λαμ. ἄχος ἄχ Πα


 ρι ι ε ε ε δι δα ξο ον με τα α α α δι και αι

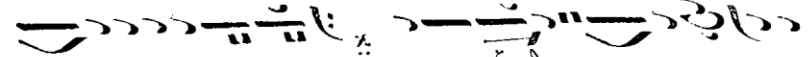
 ω ω μα α τα α α σου ἁ τω ων Αγ γε ε ε λω ων ο


 δη η η μος κα α τε πλα α γη ο ρω ω ων σε ῥι ε εν

 νε ε κροι οι οισ λο ο γη η σθε ε εν τα ῥ του ου θα να

 του δε ε σω τη η κρ τη κν ι σχυ υν κα θε λω ω ω

 ων τα και αι συν ε ε α αυ τω ῥι το ον Α α δαμ. ε

 γει ειρα αν τα α α ῥ και ε ξα δου ου πκ αν τα ας ε

 λευ θε ρω ω σκν τα

ii) Έτερα

Χουρμούζιος Χαρτοφύλακας, *Ειρμολόγιον των Καταβασιών Πέτρου του Πελοποννησίου*, Κωνσταντινούπολη 1825, σ.210-211

Εὐλογητάρια, Πέτρου τοῦ Πελο-  
ποννησίου. ἤχος. Ἄ. Πα. Κε.

Εὐλογητοσ ει Κυυριε δε δαξο  
σοον με τα . δι ε και ω μα τα α α σε ρ τω  
ω ωων Αγ γε ε ε λω ων ο δη η η μος ρα  
κα τε πλαγη ο ρω ων σε ρα ε εν νε κροι αι  
αις λο γι σθε ε εν τα ρ τε θα να τα ε δε σωω  
τηρ τη ην ι ι σχυ υ υν κα θε λο ο ον τα ρ  
και αι συ νε ε α αυ τω ρα το ον Α θαμ ε  
γει ει ρα α αν τα ρ και ε ξα δε πα α αν τας ε ε  
λε ευ θε ρω ω ω σα α αν τα ρ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

### Ανάλυση των αναστασίμων Ευλογηταρίων

#### Πέτρου Λαμπαδαρίου

##### 1. Μέθοδος αναλύσεως

Δομική-Μετρική ανάλυση: Στην ανάλυση του μέλους των Ευλογηταρίων περιλαμβάνεται η θεώρηση του ποιητικού τους κειμένου. Το ποιητικό κείμενο χωρίζεται με βάση το νόημα και τις μουσικές φράσεις σε κόλα. Συνηθίζεται ο κάθε στίχος να αποτελεί και κώλον. Καταγράφεται ανά κώλον η αρίθμηση των πρώτων χρόνων.

Τροπική ανάλυση: Ο ήχος (βάση, σύστημα, απήχημα, δεσπόζοντες φθόγγοι, μελωδικά σχήματα). Μεταβολές.

##### 2. Δομική και Μετρική ανάλυση (ποίημα-κώλα)

Στη δομική και μετρική ανάλυση εξετάζεται κατά πρώτον η δομή του ποιητικού κειμένου και η διάρθρωση των μέτρων του

Πίνακας 2. Δομική ανάλυση

α/α	ΣΤΙΧΟΣ	ΣΥΛΛΑΒΕΣ	ΠΡΩΤΟΙ ΧΡΟΝΟΙ
1	Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε,	08	17
2	δίδαξόν με	04	08
3	τὰ δικαιώματά σου.	07	18
4	Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος,	07	18
5	κατεπλάγη ὀρῶν σε,	07	18
6	ἐν νεκροῖς λογισθέντα,	07	20
7	τοῦ θανάτου δὲ Σωτήρ,	07	16
8	τὴν ἰσχὺν καθελόντα,	07	18
9	καὶ σὺν ἑαυτῷ τὸν Ἀδὰμ ἐγείραντα,	12	30
10	καὶ ἐξ Ἰδοῦ πάντας ἐλευθερώσαντα.	12	24

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Τὶ τὰ μύρα, συμπαθῶς	07
τοῖς δάκρυσιν, ὦ Μαθήτριάι κινῶτε;	12
ὁ ἀστράπτων ἐν τῷ τάφῳ Ἄγγελος,	11
προσεφθέγγετο ταῖς Μυροφόροις·	10
Ἴδετε ὑμεῖς τὸν τάφον καὶ ἦσθητε·	12
ὁ Σωτὴρ γὰρ ἐξανέστη τοῦ μνήματος.	12

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Λίαν πρωί, Μυροφόροι ἔδραμον,	11
πρὸς τὸ μνημῆμά σου θρηνηλογοῦσαι·	10
ἀλλ' ἐπέστη, πρὸς αὐτάς	07
ὁ Ἄγγελος, καὶ εἶπε·	07
θρήνου ὁ καιρὸς πέπαυται, μὴ κλαίετε,	12
τὴν Ἀνάστασιν δέ, Ἀποστόλοις εἶπατε.	12

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.


Μυροφόροι γυναῖκες,	07
μετὰ μύρων ἐλθοῦσαι,	07
πρὸς τὸ μνημῆμά σου, Σῶτερ	07
ἐνηχοῦντο. Ἀγγέλου	07
τρανῶς, πρὸς αὐτάς φθεγγομένου·	09
Τὶ μετὰ νεκρῶν, τὸν ζῶντα λογίζεσθε;	12
ὡς Θεὸς γάρ, ἐξανέστη τοῦ μνήματος.	12


Δόξα... Τριαδικὸν

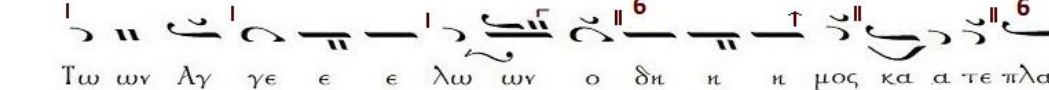
Προσκυνοῦμεν Πατέρα,	07
καὶ τὸν τούτου Υἱόν τε,	07
καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα,	07
τὴν Ἁγίαν Τριάδα,	07
ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ,	07
σὺν τοῖς Σεραφεῖμ, κράζοντες	08
τό· Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶ, Κύριε.	14


Καὶ νῦν ... Θεοτοκίον  
Ζωοδότην τεκοῦσα, 07  
ἐλυτρόσω Παρθένε,  
τὸν Ἀδὰμ ἁμαρτίας, 07  
χαρμονὴν δὲ τῆ Εὔα, 07  
ἀντὶ λύπης παρέσχες, 07  
ρέυσαντα ζωῆς, ἴθυνε πρὸς ταύτην δέ, 12  
ὁ ἐκ σοῦ σαρκωθείς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. 12

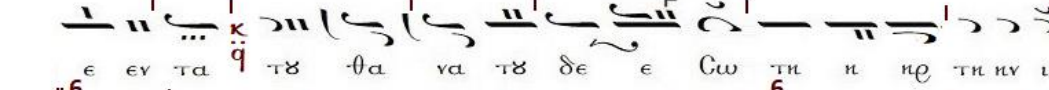
### Χωρισμὸς μέτρων

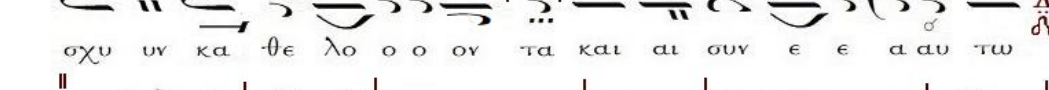
$\lambda \frac{\cdot}{\pi} \dot{\eta}$ 

  
 Ἐυ λο γη τος ει ει ει Κυ ρι ε ε ε δι δα ξο

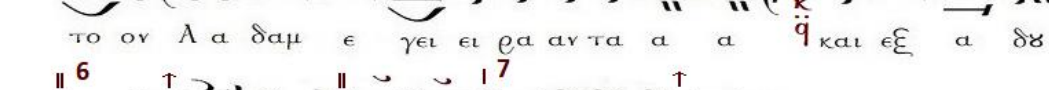

  
 ο ον με τα α α α δι και αι ω ω μα α τα α α οϛ

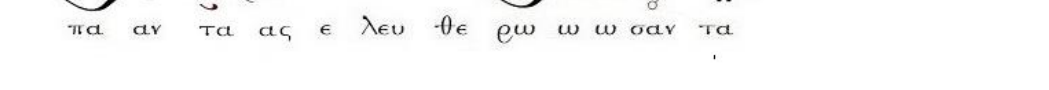

  
 Τω ων Αγ γε ε ε λω ων ο δι η η μος κα α τε πλα


  
 α γη ο ρω ω ων σε ε εν νε ε κροι οι οις λο ο γι ι σθε


  
 ε εν τα τϛ θα να τϛ δε ε Ω ω τη η η ρ τη η ν ι


  
 σχυ υν κα θε λο ο ο ον τα και αι συν ε ε α αυ τω


  
 το ον Λ α δαμ ε γει ει ρα αν τα α α και εξ α δϛ


  
 πα αν τα ας ε λευ θε ρω ω ω σαν τα

### 3. Τροπική και Συντακτική Ανάλυση

**Μεταγραμματισμός** (μεσοβυζαντινή εξηγητική σημειογραφία): ακολουθείται το μοντέλο του μεταγραμματισμού τύπου Β, ο οποίος προσεγγίζει αποκλειστικά την ποσοτική διάσταση της δομής μέλους και μόνο. Μεταγραμματίζεται μόνο η *μετροφωνική δομή* του μέλους. Συγκεκριμένα μεταγραμματίζονται στο πεντάγραμμο μόνο τα ύψη, τα οποία είναι καταγεγραμμένα με το ίσον και τα έμφωνα σημάδια της πρότυπης γραφής. Φυσικά, οι μεταγραμματισμοί δεν χρησιμεύουν σε καμία περίπτωση ως παρτιτούρες για τη μουσική εκτέλεση κομματιών.

Οι *αργίες* ή *άργιες*, δηλαδή, η διπλή, η διπλή απόστροφος ή σύνδεσμοι και το κράτημα μεταγραμματίζονται ως νότες χωρίς γέμισμα δηλαδή – ολόκληρα (●).

Το *ίσον* και τα *έμφωνα σημάδια* μεταγράφονται ως μαυρισμένες νότες χωρίς ουρές (●).

Το *μικρόν κλάσμα* / *τζάκισμα* καταγράφεται ως μια μικρή οριζόντια γραμμή πάνω από μια μαυρισμένη νότα (●), έχοντας, σύμφωνα με την Παπαδική, μισή αργία.

Στην περίπτωση που υπάρχει ο συνδυασμός αποστροφού και ελαφρού (το συνεχές ελαφρόν της Νέας Μεθόδου), η απόστροφος καταγράφεται με μια μικρή, περασματική νότα μέσα σε παρένθεση (♪) .

Το *ισάκι* μεταγραμματίζεται ως αποτζιατούρα (♪).<sup>31</sup>

#### Σχηματική μεταγραφή:

Η σχηματική μεταγραφή αφορά την αναλυτική νεοβυζαντινή σημειογραφία. Μεταγράφονται στο πεντάγραμμο τα ύψη και οι διάρκειες, δηλαδή η βασική μορφή της μελωδίας.<sup>32</sup>

Στην τροπική ανάλυση εντοπίζεται ο ήχος του μέλους, το σύστημα σύμφωνα με το οποίο κινείται η μελωδία και οι αλληλουχία των ήχων μέσα στο τροπικό σύστημα.

Ο ήχος των αναστασίμων Ευλογηταρίων είναι ο Πλάγιος του Πρώτου τετραφωνών / τριφωνών. Κάνουμε αυτήν την διαφοροποίηση διότι, το μέλος ενώ κινείται στην τετραφωνία του ήχου σε όλη την πορεία του, η τελική κατάληξη πραγματοποιείται στην τριφωνία δίνοντας με αυτόν τον τρόπο διαφορετικό ιδεασμό.

<sup>31</sup> Μ.Αλεξάνδρου, *Εξηγήσεις και Μεταγραφές της βυζαντινής μουσικής, Σύντομη εισαγωγή στον προβληματισμό τους*, Θεσσαλονίκη 2010, σ.79

<sup>32</sup> Ο.π., σ. 80-89

Ο ήχος αυτός θεμελιώνεται τέσσερεις φωνές κάτω από τη βάση του πρώτου ήχου και όπως προαναφέραμε κινείται όσον αφορά τη διαστηματική του δομή περί την τετραφωνία του καταλήγοντας στην τριφωνία.

Αναφορικά με τις συνεργασίες με άλλους ήχους, αξίζει να αναφέρουμε ότι αυτές πραγματοποιούνται με τον κύριο του ήχο πρώτο.

#### 4. Ο ήχος πλάγιος του πρώτου κατά τον Χρύσανθο

Ο Πλάγιος του Πρώτου είναι ο ήχος ο οποίος θεμελιώνεται τέσσερεις φωνές κάτω από πρώτο ήχο (αζζαπές). Ως πλάγιος ήχος του συνεργάζεται άμεσα με τον κύριο του σε όλα τα μέλη. Απηχείται με το απεαπες. Ο ήχος αυτός δεν χρειάζεται προσλαμβανόμενο ήχο, καθώς η πορεία του είναι καθοδική.

Η μαρτυρία του ήχου φανερώνει ότι είναι πλάγιος ήχος, ότι η βάση του είναι ο φθόγγος Πα και η φθορά του δηλώνει την πορεία των διαστημάτων του.

Ανάλογα με το είδος της μελοποιίας ο Πλάγιος του Πρώτου μετονομάζεται και διαφοροποιείται ως εξής<sup>33</sup>:

**Πίνακας 3. Οι υποκατηγορίες του πλαγίου του Α'**

Όνομασία	Μαρτυρία	Απήχημα	Χαρακτηριστικά μέλη
Πλάγιος του Πρώτου της Παπαδικής	Ἦχος λ̣̣̣̣ ἦ Πα ρ		Πολυέλαιοι, Πασαπνοάρια, Δοξολογίες, Προκείμενα και Αλληλουϊάρια, Χερουβικά, Κοινωνικά, Κρατήματα, Μαθήματα, Καλοφωνικοί ειρμοί
Πλάγιος του Πρώτου τριφωνών	Ἦχος λ̣̣̣̣ ἦ Πα ρ		Χριστός Ανέστη, Αναστάσιμα στιχηρά των Αίνων
Πλάγιος του Πρώτου τετραφωνών.	Ἦχος λ̣̣̣̣ ἦ Πα ρ —		Στιχολογία του εσπερινού, Αυτόμελο «Χαίροις ασκητικών», Αργα Ευλογητάρια
Πλάγιος του Πρώτου πενταφωνών.	Ἦχος λ̣̣̣̣ ἦ Πα ρ — ρ		Δοξολογίες, Λειτουργικά
Πλάγιος του Πρώτου τετράφωνος.	Ἦχος λ̣̣̣̣ ἦ — Κε ρ		Θεός Κύριος, Αναβαθμοί, Τιμητέρα, Δοξολογία, Σύντομα Ευλογητάρια

<sup>33</sup> Γ. Κωνσταντίνου, *Θεωρία και πράξη της εκκλησιαστικής μουσικής*, Αθήνα, 95-110

Έτσι σε αυτόν τον ήχο έχουν μελοποιηθεί παπαδικά μέλη, όπως Πολυέλαιοι, Πασαπνοάρια κ.α. Για το λόγο αυτό ονομάστηκε Πλάγιος του Πρώτους της Παπαδικής.

Στα στιχηρарικά μέλη του Πλαγίου του Πρώτου όπως το αναστάσιμο απολυτικό Χριστός Ανέστη και τα αναστάσιμα στιχηρά των Αίνων η τελική κατάληξη του μέλους πραγματοποιείται στην τριφωνία του ήχου. Για το λόγο αυτό ο ήχο ονομάζεται Πλάγιος του Πρώτου τριφωνών.

Επίσης σε ορισμένα σύντομα και αργοσύντομα μέλη, όπως η στιχολογία του εσπερινού και το αυτόμελο «Χαίροις ασκητικών», το μέλος καταλήγει στην τετραφωνία του ήχου. Επομένως η υποκατηγορία του ήχου ονομάζεται Πλάγιος του Πρώτου τετραφωνών.

Ενώ στα μέλη της Παπαδικής μελοποιίας προαναφέραμε ότι γίνεται χρήση του Πλαγίου του Πρώτου της Παπαδικής, εντούτοις ορισμένα παπαδικά μέλη όπως δοξολογίες και λειτουργικά πραγματοποιούν καταλήξεις είτε εντελείς είτε τελικές στην πενταφωνία του ήχου στη οποία τίθεται η διαρκής ύφεση. Ως εκ τούτου ο κλάδος αυτός του ήχου ονομάζεται Πλάγιος του Πρώτου πενταφωνών.

Αναφορικά με τα ειρμολογικά μέλη του Πλαγίου του Πρώτου όπως το Θεός Κύριος, οι Αναβαθμοί, η Τιμιωτέρα και η Δοξολογία, αναφέρουμε ότι τα περισσότερα ψάλλονται από την τετραφωνία του ήχου όπου τίθεται η φθορά. Η υποκατηγορία αυτή ονομάζεται Πλάγιος του Πρώτου τετράφωνος.

## **5. Ανάλυση του μέλους των αργών αναστασίμων Ευλογηταρίων**

Για την τροπική ανάλυση του μέλους των Ευλογηταρίων θα αρκεστούμε στο πρώτο τροπάριο «Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος» καθώς τα υπόλοιπα τροπάρια και το Αλληλουία ακολουθούν παρόμοια μελική και τροπική κίνηση με αυτό.



### i) Εὐλόγητος εἶ, Κύριε

Το μέλος ξεκινώντας από την τριφωνία του ήχου κατέρχεται μεσάζοντας στον λέγετο. Εν συνεχεία πάλι από την τριφωνία του (άγια) κατέρχεται με τη χρήση του πιάσματος<sup>34</sup> στον αἰεάλεις και με τη χρήση του ανιόντος λυγίσματος<sup>35</sup> ανέρχεται στον αἰαἰές.

Χειρόγραφο Κουτλουμουσίου 422, 82r  
Μεσοβυζ. ἐξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιατάριον  
Πέτρου Λαμπταδάρου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

The image displays three systems of musical notation for the phrase 'Εὐλόγητος εἶ, Κύριε'. The first system is the original notation with neumes and a key signature of one flat. The second system is a metagrammatic transcription (Μεταγραμματισμός) showing the same notes with a different rhythmic structure. The third system is a schematic transcription (Σχηματική μεταγραφή) showing the notes with a simplified rhythmic structure. The lyrics are written below the notes in both the original and schematic systems.

### ii) δίδαζόν με

Το μέλος κινείται στην επιφωνία και την υποφωνία του έξω αἰαἰές.<sup>36</sup>

Χειρόγραφο Κουτλουμουσίου 422, 82r  
Μεσοβυζ. ἐξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιατάριον  
Πέτρου Λαμπταδάρου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

The image displays three systems of musical notation for the phrase 'δίδαζόν με'. The first system is the original notation with neumes and a key signature of one flat. The second system is a metagrammatic transcription (Μεταγραμματισμός) showing the same notes with a different rhythmic structure. The third system is a schematic transcription (Σχηματική μεταγραφή) showing the notes with a simplified rhythmic structure. The lyrics are written below the notes in both the original and schematic systems.

<sup>34</sup> «Το πιάσμα, εκ δύο Βαρειών μικράς και μεγάλης συγκείμενον πιέζει την φωνήν εις θλιβεράν εκτέλεσιν του μέλους», Ψάχος, *Παρασημαντική*, σ.127

<sup>35</sup> Περί λυγίσματος, Κ.Φιλοξένους, *Λεξικόν*, σ.140

<sup>36</sup> Περί επιφωνίας και υποφωνίας, Αχ. Χαλδαιάκης, *Ερμηνεία σύντομος εις την καθ' ημάς μουσικήν Παχωμίου μοναχού*, Αθήνα 2015, σσ. 53-75

### iii) τὰ δικαιώματά σου.

Στη συνέχεια το μέλος πλαγιάζει κινούμενο δύο φορές με κατεύθυνση από τον έξω αλφαιές στον αλφαιές και επανέρχεται στην τετραφωνία. Εκεί εντοπίζουμε το απόδομα το οποίο φανερώνει το τέλος της περιόδου της μελωδική γραμμής.<sup>37</sup>

Χειρόγραφο Κουτλουμουσιού 422, 82r  
Μεσοβυζ. εξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιματάριον  
Πέτρου Λαμπταδαρίου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

The image shows three staves of musical notation for the phrase 'iii) τὰ δικαιώματά σου.' The top staff is the original neumes from the manuscript, with the text 'τα α α α δι και αι ω μα α τα α α σου λ π ρ' written below. The middle staff is the metagrammatic transcription, showing the notes on a treble clef staff. The bottom staff is the schematic transcription, also on a treble clef staff, showing the melodic contour. The text 'Αναστασιματάριον Πέτρου Λαμπταδαρίου σε νβ σημειογραφία' is written to the left of the middle and bottom staves.

### iv: Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος

Το μέλος αγγίζοντας την υποφωνία του ήχου (λεαγιε) με διπλή χρήση του ανιό-ντος λυγίσματος καταλήγει στον έξω ιαλα.

Χειρόγραφο Κουτλουμουσιού 422, 82r  
Μεσοβυζ. εξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιματάριον  
Πέτρου Λαμπταδαρίου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

The image shows three staves of musical notation for the phrase 'iv: Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος.' The top staff is the original neumes from the manuscript, with the text 'των α γγ ε ε λων ο δι η η μος' written below. The middle staff is the metagrammatic transcription, showing the notes on a treble clef staff. The bottom staff is the schematic transcription, also on a treble clef staff, showing the melodic contour. The text 'Αναστασιματάριον Πέτρου Λαμπταδαρίου σε νβ σημειογραφία' is written to the left of the middle and bottom staves.

<sup>37</sup> Περί αποδόματος, Κ.Φιλοξένους, Λεξικόν, σ.21

### ν) κατεπλάγη ὄρων σε

Το μέλος καταλήγει στην υποφωνία του ήχου.

Χειρόγραφο Κουτλουμουσίου 422, 82r  
Μεσοβυζ. εξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιατάριον  
Πέτρου Λαμπταδαρίου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

The image shows three systems of musical notation for the phrase "κατεπλάγη ὄρων σε". The top system is the original medieval notation with square neumes on a four-line staff. The middle system is a transliteration system where the neumes are represented by letters and symbols (like 'α', 'ε', 'π', 'λ', 'α', 'γ', 'ν', 'ο', 'ρ', 'ω', 'ων', 'σε') with various diacritics and stems. The bottom system is a schematic transcription in modern musical notation, showing the pitch contour of the melody on a five-line staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat).

### νι: ἐν νεκροῖς λογισθέντα

Στη συνέχεια το μέλος πλαγιάζει κινούμενο δύο φορές με κατεύθυνση από τον ἔξω ἀλλοιές στον αλλοιές και επανέρχεται στην τετραφονία.

Χειρόγραφο Κουτλουμουσίου 422, 82r  
Μεσοβυζ. εξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιατάριον  
Πέτρου Λαμπταδαρίου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

The image shows three systems of musical notation for the phrase "ἐν νεκροῖς λογισθέντα". The top system is the original medieval notation with square neumes on a four-line staff. The middle system is a transliteration system where the neumes are represented by letters and symbols (like 'ε', 'ν', 'νε', 'ε', 'κ', 'ρ', 'ο', 'ι', 'ο', 'ι', 'ς', 'λ', 'ο', 'γ', 'ι', 'ι', 'σ', 'θ', 'ε', 'ε', 'ν', 'τ', 'α') with various diacritics and stems. The bottom system is a schematic transcription in modern musical notation, showing the pitch contour of the melody on a five-line staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat).

**vii: τοῦ θανάτου δὲ Σωτήρ,**

Στο συγκεκριμένο κώλον το μέλος αγγίζοντας με τη χρήση των στραγγισμάτων την υποφωνία του ήχου (ιεαγιε), συνεχίζει με διπλή χρήση του ανιόντος λυγίσματος ώστε να καταλήξει στον έξω ιαία.

<p>Χειρόγραφο Κουτλουμουσίου 422, 82r Μεσοβυζ, εξηγητική σημειογραφία</p>	
<p>Μεταγραμματισμός</p>	
<p>Αναστασιματάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου σε νβ σημειογραφία</p>	
<p>Σχηματική μεταγραφή</p>	

**viii) τὴν ἰσχύν καθελόντα**

Το μέλος καταλήγει στην υποφωνία του ήχου.

<p>Χειρόγραφο Κουτλουμουσίου 422, 82r Μεσοβυζ, εξηγητική σημειογραφία</p>	
<p>Μεταγραμματισμός</p>	
<p>Αναστασιματάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου σε νβ σημειογραφία</p>	
<p>Σχηματική μεταγραφή</p>	

**ix) καὶ σὺν ἑαυτῷ τὸν Ἄδὰμ ἐγείραντα:**

Στη συνέχεια στο μέλος φαίνεται η συνεργασία του κυρίου ήχου α' με την τριφωνία (άγια). Έπειτα το μέλος πλαγιάζει πρώτα στον αιλιές και ανέρχεται στον έξω αΐλιαιές ώστε να κατέλθει στον πλάγιό του αιλέαλιες. Εντέλει επανέρχεται στην τετραφωνία του ήχου (έξω αΐλιαιές) με τη χρήση του ανιόντος λυγίσματος.

Χειρόγραφο Κουτλουμουσιού 422, 82r  
Μεσοβύζ, ἐξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιματόριον  
Πέτρου Λαμπραδάρου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

**x) καὶ ἐξ Ἄδου πάντας ἐλευθερώσαντα**

Στο μέλος φαίνεται η συνεργασία του κυρίου με την τριφωνία (άγια).

Χειρόγραφο Κουτλουμουσιού 422, 82r  
Μεσοβύζ, ἐξηγητική σημειογραφία

Μεταγραμματισμός

Αναστασιματόριον  
Πέτρου Λαμπραδάρου  
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα Αναστάσιμα Ευλογητάρια αποτελούν στο πέρασμα τω αιώνων βασικό πυλώνα της ψαλτικής παράδοσης. Ενώ δεν γνωρίζουμε τον ποιητή τους, παρόλα αυτά έχουν κρατήσει τον βασικό του κορμό σταθερό μέσα στην πορεία της ιστορίας της λατρείας.

Η πιο διαδεδομένη καταγραφή τους αποδίδεται στον Πέτρο τον Πελοποννήσιο, Λαμπαδάριο της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Ο Πέτρος Λαμπαδάριος υπήρξε αναμφισβήτητα μια μεγάλη προσωπικότητα, ένας από τους σπουδαιότερους ανθρώπους που ασχολήθηκαν με τη μουσική τον 18ο αιώνα. Έτσι, καθιέρωσε τα Ευλογητάρια με το όνομα του μέχρι και σήμερα. Σε αυτό συμμαρτυρούν η χειρόγραφη παράδοση του 18<sup>ου</sup> αιώνας και οι έντυπες εκδόσεις της ψαλτικής τέχνης. Η λειτουργική πράξη δείχνει ότι το μέλος του Πέτρου δεν έπαυσε να χρησιμοποιείται στην Μ.τ.Χ Εκκλησία, ενώ οι πολλές καταγραφές από άλλους ψάλτες και μουσικούς παρουσιάζουν μικρή διαφοροποίηση, η οποία έγκειται κυρίως σε καταγραφή μελισμάτων ή σε θέματα ορθογραφίας. Υπάρχουν βέβαια και οι περιπτώσεις που είτε η κίνηση της μελωδίας διαφοροποιείται τελείως, είτε εισάγονται νέα τροπικά στοιχεία, είτε υπάρχει καταγραφή των ευλογηταρίων σε άλλο ήχο.

Στο μέλος που εξετάστηκε συναντάται ο ήχος πλάγιος του πρώτου του οποίου η μελική κίνηση πορεύεται προς την τριφωνία και την τετραφωνία του. Τελικά τα Αναστάσιμα Ευλογητάρια αποτελούν ένα μέλος στο οποίο γίνεται φανερή η σχέση του πλαγίου με τον κύριο ήχο.

## SUMMARY

The Eulogitaria of the Resurrection have been the main pillar of the chanting tradition for centuries. While we do not know their poet, they have nevertheless kept their basic body steady throughout the course of the history of worship.

Their most widespread recording is attributed to Petros of the Peloponnese, the Lampadarios of the Great Church of Christ. Petros Lampadarios was undoubtedly a great personality, one of the most important people involved in music in the 18th century. Thus, he established the Eulogitaria by his name to this day. This is evidenced by the manuscript tradition of the 18th century and the printed editions of the art of chanting. The liturgical act shows that the composition of Petros did not cease to be used in the the Great Church of Christ, while the multiple registers by other chanters and musicians show a slight difference, which lies mainly in the register of the ornaments or on music orthography issues. There are of course the cases where either the movement of the melody is completely different, or new modal elements are introduced, or there is a register of the Eulogitaria in another mode.

In the examined melos the mode is the plagal of first, of wich the melos moves to its triphony (Pa-Di) and tetraphony (Ke). Finally, the Eulogitaria of the Resurrection is a melos in which the relationship of the mode plagal of first and its main mode, the first, becomes apparent.

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

### ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

Χφ. Κουτλουμουσίου 422, Καταγραφή στην εφαρμογή «Μουσικά κείμενα»  
(έκδοση 6.4.1) υπό του συγγραφέως

Θυλογειτος ει κυρτ ε ε ε ε λη π η

διδαξον με τα α α α δι και αι

ω μα α τα α α α σου λη π η

των α γ γ ε ε λων ο δι η

ημος κα τε πλα α γη ο ρω ω

ων σε εν νε ε κροι οι οισ λο

γι ι σθε εν τα η τ ς ς θα α

να τ ς δε σω τι η ηρ την τ

σχυ υν κα θε λο ο ο ντα και συ

νε α αυ τω τον α α δαμ

ε γει ρα αντα α α α και ε

ξα δ ς πα ντα ας ε λευ θε ρω ω

ω σα ντα



## ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Θεοδώρου Παπαπαράσχου Φωκαέως

Μουσική μέλισσα περιέχουσα το αργόν και σύντομον Αναστασιματάριον, τόμ. α΄,

Κωνσταντινούπολις-Γαλατά 1847, σ.189.

Καταγραφή στην εφαρμογή «Μουσικά κείμενα»

(έκδοση 6.4.1) υπό του συγγραφέως

Ευ λο γη τος ει Κυ ρι ε δι δα ξον με τα δι και  
ω μα τα σου

των Αγ γε λων ο δη μος κα τε πλα γη ο ρω

ων σε εν νε κροις λο γι σθε ντα του θα να του

δε σω τηρ την ι σχυν κα θε λο ο ντα και συν ε

αυ τω τον Α δαμ ε γει ρα ντα και εξ Α δου

πα αντας ε λευ θε ρω σα ντα



## Καταγραφές αργών αναστασίμων Ευλογηταρίων

Ιωακείμ Λινδίου Επισκόπου Βιζύης

Ανατολής το Περιήχημα, Μουσική Περιοδική Έκδοση, τεύχος 1, Αχιλλέα Χαλδαιάκη, Αθήνα 2014, σ.101

Ἦχος Πά Πα ρ

Ευλογητός εἰς Κύριον ἰ ἰ ε ε ε διδα  
αξοῦ ὄν μεταδικαιώματα αἰσ  
των ἀγγελῶν ὁ δῆμος κατεπλάγη  
ὁ ὄρω ὦ ὦν σε ἐνεκροῖς λογιθεῖ ἐν  
ταῖς θάνατα δὲ σωτηρίας  
σχυρὰ καθελὸν τα καὶ συνηεῖ αὐτῶ  
τον Ἀδαμ ἐγειραν τα αἰ καὶ ἐξάδυσ  
σαν τας ἐλευθέρωσαν τα

Νικολάου Σμύρνης,

Νικολάου Γεωργίου Πρωτοψάλτου Σμύρνης, *Νεώτατον Αναστασιματάριον*, Τυπογραφείον Αμαλθείας, Σμύρνη 1899, σ.22.

ἦχος λ̣ ᾠ Πα.

Εὐλογητός εἶσι Κύριε εἶσι  
δαξοὺν μετὰ δὲ καὶ ὠματά σου  
τῶν ἀγγέλων ὁδηγήμοις κατε  
πλάγη ὁρωῶν σε ἐνεκροῖ οἰοῖς λογιθεῖς ἐν  
ταῖς του θανάτου δὲ ἐσωτήρη τῆς ἡττημένης ἰσχυ  
ρῆς καθελοῦντάς αὐτάς καὶ συνεαυτῶν ὁ  
ἀδαμῆ γειρανεῖ αἰεὶ καὶ ἐξ ἁδου  
παντασ ἐλευθερωῶσαντάς

### Ιωάσαφ Διονυσιάτου

Όρθρος - Αθωνική Μουσική Ανθοδέσμη π.Ιεροθέου Τσονάκα, Ιερά Μονή Φιλοθέου,  
Άγιον Όρος 1993, σσ. 24-25.

Ήχος πλ. α΄ Πα.

Πά  
λο γη το ος ει Κυ ρι  
ε ε ε ε  
δι ι δα ξο ον με τα  
α δι και ω μα τα α  
σου ου ου  
Των λυ γε λω ων ο δη  
μος κα τε πλα γη ο  
ρω ων σε ε εν νε κροι ος  
λο γι σθε εν τα α α του  
θα να του δε σω τη ηρ  
τη ην ι σχυν κα θε λο ον τα  
και ουν ε α αυ τω  
τον Α δαμ ε γει ρα αν τα  
α α α και εξ Α δου  
πα αν τα ας ε λε ευ θε ρω σαν  
τα α

Στυλιανού Χουρμουζίου

Στυλιανού Χουρμουζίου, *Εκκλησιαστική σάλπιγξ, τόμος Α', Το Αναστασιματάριον*,  
Λευκωσία 1923, σσ.26-27

Ἔτερα συνεπτυγμένα ἐκ τῶν ἀργῶν τοῦ Π. Λαμπαδαρίου

λ̣ ḡ Πα. π̣ χρ. ἀργουσύντομος

Ε υ λο γη τος ει Κυ ρι ε δι δα ξο ο ον με τα δι  
και ω μα τα α σου

Τ ων Αγ γε ε λων ο δη η η μος κα τε πλα α γη  
ο ρω ων σε εν νε κροι οισ λο γι σθε εν τα του θα  
να α του ου δε Σω τηρ την ι σχυ υν κα θε λο ον  
τα και συν ε αυ τω ω τον Α δαμι ε γει ραν τα α α  
και εξ Α δου πα αν τας ε λευ θε ρω σα α αν τα

Διονυσίου Μαχαιριώτη,

Διονυσίου Μαχαιριώτη, *Κάλλη του Πάθους*, 1980, σ.294

ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΑ

Ἦχος π̣η̣ Πα̣ ϛ̣

υ λο γη το ος ει ει ει κυ υ ρι ι ε  
 ε ε ε ῆ̣ δι δα α ζο ο ον με τα α α α  
 δι ι και ω ω μα α τα α α α σθ  
 ω ω λ α α σγ γε ε ε λω ω ν ο δη η  
 η μος και τε πλα α γη η ο ρω ω ν σε ε ε δ̣  
 ε εν νε ε κροι οι ος λο ο γι ι σθε εν τα ῆ̣  
 τα θα να α τσ δε ε ω τη η ηρ τη ην ι  
 σχυν και α θε λο ο ο ον τα δ̣ και αι συ νν  
 ε ε α α αυ τω ω το ον λ α δα αμ ε ε ε  
 χει ει ρα αν τα α α α ῆ̣ και εξ λ α δσ  
 πα αν τα α ας ε λευ θε ρω ω ω σαν τα α α δ̣

# Ἔτερα

## Ματθαίου Βατοπαιδινού

Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος Γ΄ Ὑμνοι της Μεγάλης Εβδομάδος, Ἅγιον Ὄρος : Ἱερά  
Μονή Βατοπαιδίου 1997.

ἤχ. λ. ᾠ. κε

υλοῖν τοὺς εἰκονοματοῦς  
διδαξοῦν ὁνοματὰ αὐτῶν  
καὶ ὠμὰ αὐτῶν  
ὠμῶν ἀλλεῖ ἐλεῖν οὐ  
δη ἡ ἡμῶν κατεπαλάσθη οὐ  
κινεῖ ἐν νεκροῖς οὐ  
οὔτε ἐν ταῖς ψαῖς  
ταῖς δεξιῶν τῆς ἡνὶ ἰσχυ  
νὴν καὶ ἀνελοῦντα  
καὶ αἰσνεῖ αὐτῶν τὸν ἄδα  
αμείβει εἰρανεῖτα καὶ  
εἰς ἄδωα ἀνετῆς ἐλεῖν  
ρεῖ ὡσαύτα



## Γερασίμου Κανελλίδου

Μουσικόν Απάνθισμα Δημητρίου Κυφιώτου, Πατριαρχικό Τυπογραφείο, Κωνσταντι-  
νούπολη 1894, σσ. 68-69.

### Εὐλογητάρια τοῦ Ὁρθρου.

Μελοποιηθέντα παρὰ τοῦ ἀειμνήστου ἱεροψάλτου  
Γερασίμου Κανελλίδου. Ἦχος ᾠ Πα.

**Ε** λο γη το ο σς ει Κυ υ υ ρι ι ι ε  
δι ι δα ξο ο ο ο ον με η η τα α  
α α α δι ι ι και ω ω μα τα α α α σου π  
**Τ** ω ω ω ω ω ω ν Α γ γε ε ε ε λω ω  
ων ο θη η η η μο ος κα τε πλα α α  
η η ο ρω ω ω ω ω ν σε η η ε ε ε εν  
νε ε κρ αι οι οις λο ο γι σθ ε ε ε εν τα π  
του ου ου ου ου ου θα να α α του δε  
ε ε Σω τη η η η η ρ την ι σ γ υ υ ν κα θε  
λο ο ο ο ο ον τα α α η η και συ  
νε ε α α αυ τω το ο ο ον Α δα α α μ  
ε γει ει ρα α αν τα π και εξ Α θου παν αν  
τα α α ας ε λε ευ θε ρω ω ω σα α αν τα α π

Τριανταφύλλου Γεωργιάδου

Τριανταφύλλου Γεωργιάδου, Κήπος Χαρίτων Εσπερινός – Ορθρος, 1973, σσ.116-117

Εὐλογητάρια  
Ἦχος Π' α': ♩ Ρυθμός 3+3

Εὐλο γη το ας η̄ Κω υ ρι ε  
δι δα εο· ο ο εν με τω α δι ε ε μαι  
ω γα τα· αι· σου  
Κω ω αν α αγι ελ λω υ ο  
η ο μος μα τε θλω γη ο  
ρω ω ω υν εε ε εν νε ε υρωι ορ  
οις λο ο γι ε εθι ε ε εν τα  
του θα να α του δε ε εω η τηρ  
την ι εχου νυ μα α θε λω ω ω υν τα  
και ου ε ε α αυ τω τον Α δαμ  
ε ε γη η ρω αν τα η μαι ε εε α α  
α δον ου θα αν τα α ας ε λ ε ευ θε  
ρω ω ω φα α· α αν τα α α·

Συνεσίου Ιεροδιακόνου Σταυρονικητιανού,

Αντίπα Ιερομονάχου Αγιορείτη, *Αθωνική Μουσική Πανδέκτη*, Ι. Κ. Αγ. Άννης Καρυών, Άγιον Όρος 2011. σ.91

Καταγραφή στην εφαρμογή «Μουσικά κείμενα»

(έκδοση 6.4.1) υπό του συγγραφέως

Ήχος λ̣ ᾗ Πα

π ρ  
Ευ λο γη το ος ει ει Κυ υ ρι ι ε ε δι δα ξο  
ο ο ον με ε τα α α α δι ι και αι ω ω μα α τα α  
α α α σου ου π ρ  
των Αγ γε ε λων ο δη η η η μο ος κα τε πλα α  
γη ο ρω ω ω ων σε ε ε ε εν νε ε ε ροι οι οι ος  
λο ο γι ι θε ε ε ε εν τα α ρ του θα να α α  
τυ ου ου δε ε ε Σω ω τη ηρ την ι σχυ υν κα θε λο ο ο  
ον τα ρ και συν ε ε α αυ τω ω το ον Λ α δα α αμ  
ε ε γει ει ρα αν τα α ρ και εξ α α α α α θυ ου  
πα α α αν τα ας ε ε λε ευ θε ε ρω ω ω ω σα α  
α α αν τα α α α ρ

Μητροπολίτου Αθανασίου Καποραλή

Εμμανουήλ Βαμβουδάκη *Νέα Ανθολογία*, Σάμος - Βαθύ 1921, σσ. 380-381.

Ἦχος ἁ Πα

Εὐ λο γη τος εἰ εἰ Κυ υ ρι ι ε ἡ η δι δα  
ξο ο ο ον με τα α α α δι ι ι και ω  
ω ω μα τα α α α σου η  
των α α γ γε ε ε λω ων ο δη η η μος  
κα τε πλα α α γη ο ο ρω ων σε η η εν νε  
κροι αις λο γι ι σθε ε εν τα η του θα να α  
του σου δε σω ω τηρ την ι σχυ υν κα α θε ε  
λο ον τα η η και συ υν ε ε α αυ τω ω η τον Α  
δα α αμ ε γει ει ει ρα α αν τα η και εξ Α  
δου πα α αν τα ας η ε λε ε ευ θε ε ρω ω ω  
ω σα α α αν τα

Αρχιμανδρίτου Σεραφείμ Παναγιωτίδη

Αρχιμανδρίτου Σεραφείμ Παναγιωτίδη, Ο επιτάφιος θρήνος: ήτοι άπαντα τα εγκώμια του Αγίου και Μεγάλου Σαββάτου, Κωνσταντινούπολη 1906, Έκδοση Αλέξανδρου

Νομισματίδου, σσ. 65-66

Εύλογητάρια Ἀρχιμ. Σεραφείμ. Ἦχος λ̣ ᾠ Πα ρ

Εὐ λο γη το ο ος ει Κυ ρι ι ε δι

δα ξο ο ον με ε τα α α δι ι ι και ω ω

μα τα α α α σου

των Α γ γε ε λων ο δη η η μο ρη κα τε

πλα γη ο ρω ω ν σε ε ε εν νε ε κροισιοι οις

λο ο γι σθε ε ε εν τα ρ του θα να

α α του δε Σω ω τη ηρ την ι σχυν κα θε

λο ο ον τα ρη και συ υν ε α α α αυ τω

το ο ον Α δα αμ ε ε γει ει ρα α

αν τα ρ και εξ Α δου πα αντας ελευ θε ρω ω

ω σα α α α αν τα

Κωνσταντίνου Σακελλαρίδου,

Κωνσταντίνου Σακελλαρίδη, *Νέον Αναστασιματάριον*, τυπογραφείο Κουσουλίνου,  
Αθήνα, 1889, σσ. 25-26

Ἦχος λ' α'.  $\frac{\text{♩}}{\text{φ}}$   $\bar{\chi}$

Ε υ λο γη το ος ει Κυ υ ρι ι ε δι ι  
ι δα α ξον με ε τα α δι ι ι και ω μα τα α  
α α α σου Ἦ π ρ

Ε υ λ ο γη το ος ει ει Κυ υ ρι ι ε ε ε ρ  
δι δα α ξο ο ον με τα α α α δι ι και ω ω μα α τα  
α α σου

Τ ω ω ω ω ν α αγ γε ε ε λω ω ν ο δη η  
η μο ος κα τε πλα α γη η ο ο ρω  
ω ω ν σε γ' ε ε νε ε κροι οι οι ο ις λο γι σθε  
ε ε ε εν τα ρ του θα να α του δε ε σω ω  
τηρ την ι σχυ υν κα α α θε ε λο ο ον  
τα γ' και συν ε α αυ τω το ον Α δα μ ε  
γει ει ρα α αν τα ρ και εξ α δου πα α αν τα  
ας ε λε ευ θε ρω ω ω σα α α α  
αν τα

π.Κωνσταντίνου Παπαγιάννη,

π. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, Θησαυρός μέλους αργού ειρμολογικού, τόμος Α',  
University studio press, Θεσσαλονίκη, 2011, σ.8

Εὐλογητάρια ἀναστάσιμα.  
ᾠχος ᾠ̣ ᾠ̣ κ̣ε

Εὐλο γη το ος ει κυ ρι λ ε ρρ διδα ξο  
ο σον με τα α δι ι και ω ω μα ται α α σου ρ  
των αγ γε ε λω ων ο δη η ημος ρρ κα ρε πλα  
γη ο ρω ω ων γε ρρ εν νε ε κροιοι οικ ροο ρι  
θε ε εν τα ρ του θα να α του ου δε ζω ω ω  
τη ρ ρρ την ι σχυν καθε ρο ο ο ον τα ρρ και συν ε α  
αυτω το ον Α θα αμ ε χει ει ρα α αν τα ρ  
και ρρ α α σου πα α αν τας ε ε λε ευ θε ρω  
ω ω θα α αν τας

# Ευλογητάρια σε άλλους ήχους

## Δωροθέου Αρχιεπισκόπου Αθηνών

Κυριαζίδη, Α. *Αι Δύο Νέαι Μέλισσαι, τ.Β Η Λειτουργία*, Εκδόσεις Πολυχρονάκης, Νε-  
άπολις Κρήτης 1956

Ἦχος ᾠή Γα.

Ε υ λο γη το ο ο ς ει Κυ υ υ ρι ε  
δι δα ξο ο ο ο ν με τα α α δι και ω ω  
μα α τα α α α α Σου ου ου ου ου ου ου  
ου ου  
Τ ω ω ν Αγ γε ε ε λω ω ν ο ο δη η η μο ς  
κα τε πλα γη η η ο ο ρω ω ν Σε εν  
νε ε κροι οι οι οις λο ο ο γι ι ι σθε ε ε  
ε εν τα α α α α α α α του ου θα  
να α του ου δε Σω ω τη ηρ την ι σχυ υ υ ν κα  
α θε ε ε λο ο ο ο ν τα και αι συ υ ν ε ε  
αυ τω τον Α α δα μ ε ε γει ει ρα α α α αν  
τα α α α α α α α και εξ Α δου πα α  
α α αν τα ας ε λευ θε ε ρω ω ω ω ω ω  
σα α αν τα α



Δοσιθέου μοναχού,

Δοσιθέου Μοναχού, *Μικρά Οκτώηχος*, Ιερά Μονή Αγίων Κυπριανού και Ιουστίνης,

Φυλή Αττικής, 1992, 188-189

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΑ ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΑ ᾠχος Ζω

Νε ε ε ε ε ε ε  
υ λο γη το ος ει Κυ ρι ι ε  
δι ι δα α α ξο ο ον με τα δι και  
ω ω μα τα α α α α σου  
των Αγ γε ε ε λων ο δη η η  
η μος κα τε πλα α γη ο ρω ω ω ν  
σε ε εν νε κροι οι οις λο ο γι  
σθε ε ε εν τα του θα να α  
του δε σω ω τηρ την ι σχυ υ υ υ ν  
κα α θε λο ο ο ον τα και αι  
σου υν ε α αυ τω το ον Α δα α  
αμ ε ε γει ραν τα και εξ Α δου  
πα α α αν τας ε λευ θε ρω ω ω ω ω  
σα α α α αν τα

# Σύντομα Ευλογητάρια

Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου

Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτη, *Αναστασιματάριον*, Κωνσταντινούπολη, 1865

Ἔτερα σύντομα / Εὐμολογικά.

Ἦχος Ἀά. ρ Κε, ὡς ἀπὸ τοῦ Πα.

**Ε**υλογητος εἰ Κυριε διδαξον μετὰ δι και ω  
μα τασου %  
9

**Τ**ων Ἀγγελων ο δη μοι κατεπλαγαγη ορωων  
σε Εν νε κροισ λο γισθεντα % του θανατου δε Σω τηρ  
την ε σχυνκα θε λο ον τα και συν ε αυ τω τον Α  
δαμ ε γειραντα % και εξ Α δου παντας ελευ θι ρω  
σα αν τας %  
9

Στυλιανού Χουρμουζίου

Στυλιανού Χουρμουζίου, *Εκκλησιαστική σάλπιγξ, τόμος Α΄, Το Αναστασιματάριον,*  
Λευκωσία 1923, σ.23

Τὰ Εὐλογητάρια λ ᾠ ᾠ̇ ᾠ̇ ᾠ̇

Εὐ λο γη τος ει Κυ ρι ε δι δα ξον με τα δι και ω  
μα τα α σου

Τ ων Αγ γε ε λων ο δη η μος κα τε πλα γη  
ο ρω ων σε εν νε κροιοις λο γι σθε εν τα του θα  
να α α του ου δε Σω τηρ την ι σχν υν κα θε λο ον  
τα και συν ε αυ τω ω τον Α δαμ ε γει ραν τα  
και εξ Α δου πα αν τας ε λευ θε ρω σα α αν τα

Τριανταφύλλου Γεωργιάδου

Τριανταφύλλου Γεωργιάδου, Κήπος Χαρίτων Εσπερινός – Όρθρος, 1973, σσ.122-123

Ύμνος ἑξήκοντα  
ἦχος πρῶτος Ρυθ. 1+1

Εὐλογητός ἡ Κυρία δεῖσα ἐόνει τῶ  
δεμα ὡμα τὰ α σου τῶ ὡν ἀγγε λων ο  
δη μος μα τὲ ὡλα α γη ο ρων ἄν εε εν νε  
μοι οἰς λο γε εθε εγ τα του οὐ θα γα του  
δὲ εω τηρ την εχυ ὡν μα θε λο ον τα  
και ουν ε αυ τω τον α δαμ ε γη ρων τα  
μαι σε α δου ὡαν τας ε λυ θε ρω εων ται

Γεωργίου Γεμέλου

Χαραλάμπους Καρακατσάνη, *Οκτάηχον Μουσικόν Λειμωνάριον, ε' τόμος*, Αθήνα

1985-1993, σ.50

Ήχος λ̣ ᾗ Πα̣ χ̣

<sup>(π)</sup>  
Ευ̣ λο̣ γη̣ τος̣ ει̣ Κυ̣ ρι̣ ε̣ <sup>(δ)</sup> <sup>φ</sup> <sup>π</sup> <sup>φ</sup> <sup>π</sup>  
δι̣ δα̣ ξο̣ ον̣ με̣

τα̣ δι̣ και̣ ω̣ μα̣ τα̣ α̣ σου̣ <sup>χ</sup> <sup>φ</sup>

<sup>(π)</sup> <sup>(δ)</sup>  
Των̣ Αγ̣ γε̣ ε̣ λων̣ ο̣ δη̣ μος̣ κα̣ τε̣ πλα̣ γη̣ ο̣ ρω̣ ων̣

<sup>(π)</sup>  
Σε̣ <sup>Δ</sup> <sup>λ</sup> εν̣ νε̣ κροι̣ οισ̣ λο̣ γι̣ σθε̣ εν̣ τα̣ <sup>χ</sup> <sup>φ</sup> του̣ θα̣ να̣ του̣ δε̣ Σω̣

<sup>(δ)</sup> <sup>(π)</sup>  
τηρ̣ την̣ ι̣ σχυ̣ υν̣ κα̣ θε̣ λο̣ ον̣ τα̣ <sup>Δ</sup> <sup>λ</sup> και̣ συν̣ ε̣ αυ̣

τω̣ ω̣ τον̣ Α̣ δαμ̣ ε̣ γει̣ ει̣ ραν̣ τα̣ α̣ α̣ α̣ <sup>χ</sup> <sup>φ</sup> και̣ εξ̣

<sup>(δ)</sup> <sup>(π)</sup> <sup>(δ)</sup>  
Α̣ δου̣ παν̣ αν̣ τας̣ ε̣ λευ̣ θε̣ ρω̣ ω̣ σαν̣ τα̣ <sup>Δ</sup> <sup>λ</sup>

Γεωργίου Σύρκα

Γεωργίου Σύρκα, *Νέον Αναστασιματάριον*, Αθήνα 1967, σ.27

**ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΑ**

Σύντομα Ψαλλόμενα καθ' ἐκάστην Κυριακὴν

Ἦχος πλ ρ̣ ρ̣

κ̣ ρ̣  
Εὐλογητός εἰ Κύριε δαξοὺν με τα  
δι και ω μα τα α α σου κ̣ ρ̣

κ̣ ρ̣  
Τῶν Ἀγγελῶν ὁδηγητὴς κατεπλαγῆ  
ὁρων σε ἐν νεκροῖς λογισθεῖς ἐν τα κ̣ ρ̣ του θα  
να του δε Σωτηρὴν ἰσχυρὰ καθελὼν τα και  
συνεαυτῶ τον Ἀδαμ εγειραντα κ̣ ρ̣ και  
εξ α δου παντας ελευθερωσα αντα κ̣ ρ̣

# Ευλογητάρια με διαφοροποιημένο ποιητικό κείμενο

## Κυριακής τον Βαΐων

Αθ. Παπαδόπουλος-Κεραμέως, *Ανάλεκτα Ιεροσολυμιτικής Σταχυολογίας*, Πετρούπολη

1894.

Τῶν ἀγγέλων ὁ δῆμος | κατεπλάγη ὄρων σε  
ἐποχούμενον πώλφ, | οἱ δὲ παῖδες λαβόντες  
τῶν βαΐων τὰ κλάδη  
σοὶ τὸ Ὁσαννά ἔκραζον, | υἱὲ Δαυίδ,  
τοὺς χιτῶνας τοὺς ἑαυτῶν στρωννύοντες.

Τῶν ἀγγέλων ὁ δῆμος | κατεπλάγη ὄρων σε  
τῷ πώλφ ἐπιβάντα | καὶ βαΐοις καὶ κλάδοις  
πᾶσιν εὐφημισθέντα  
τὸν χερουβικοῖς ἄρμασιν | ὀγούμενον,  
Ὁσαννά τῷ υἱῷ | Δαυίδ ἀκούσαντα.

Ὁ ἐπ' ὧμων Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ  
ἐπιβεβηκῶς | ὡς παντοκράτωρ  
ἐπὶ πάλου ἐπέβης ὑποτάσσω  
καὶ τοὺς ἀπειθεῖς, δέσποτα, | γεννήτορας  
διὰ παίδων πιστῶν | ἀνευφημούντων σε.

Δίαν πρωὶ μυροφόροι | ἔδραμον ἐν τῷ μνήματι  
θρηολογοῦσαι | ἀλλ' ἐπέστη πρὸς αὐτάς  
ὁ ἄγγελος καὶ εἶπεν·

“θρήνου ὁ καιρὸς πέπαυται· | μὴ κλαίετε,  
τὴν ἀνάστασιν δὲ | ἀποστόλοις εἶπατε”.

“Τί τὰ μύρα συμπαθῶς | τοῖς δάκρυσιν, ὦ μαθήτριάι,  
κιρνᾶτε” ὁ ἀστράπτων | ἐν τῷ τάφῳ ἄγγελος  
προσεφθέγγετο ταῖς μυροφόροις;

“ Ἴδετε ὑμεῖς τὸν τάφον καὶ ἤσθητε·  
ὁ Σωτὴρ γὰρ | ἐξάνεστη τοῦ μνήματος·

Μυροφόροι γυναῖκες | μετὰ μύρων ἐλθοῦσαι  
πρὸς τὸ μνήμά σου, Σῶτερ, | ἐνηχοῦντο Ἄγγελου  
πρὸς αὐτάς φθεγγομένου

“τί μετὰ νεκρῶν | τὸν ζῶντα ἐλογίσασθε;  
ὡς Θεὸς γὰρ | ἐξάνεστη τοῦ μνήματος”.

Προσκυνοῦμεν πατέρα | καὶ τὸν τούτου υἱὸν τε  
καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, | τὴν ἁγίαν τριάδα  
ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ, | σὺν τοῖς Σεραφίμ κράζοντες  
τὸ “ἅγιος | ἅγιος ἅγιος εἶ Κύριε”.

Ζωοδότην τεκοῦσα | ἀμαρτίας, παρθένε,  
τὸν Ἀδὰμ ἐλυτρώσω, | χαρμονὴν δὲ τῇ Εὐφ  
ἀντὶ λύπης παρέσχες,  
ρέυσαντα ζωῆς· | ἴθινε πρὸς ταύτην δὲ  
ὁ ἐκ σοῦ σαρκωθείς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

## Μεγάλου Σαββάτου

Αθ. Παπαδόπουλος-Κεραμέως, *Ανάλεκτα Ιεροσολυμιτικής Σταχυολογίας*, Πετρούπολη

1894.

Τῶν ἀγγέλων | ὁ δῆμος κατεπλάγη  
ὄρων σε τῇ ταφῇ προδοθέντα  
καὶ σινδόνι | καὶ σμύρνη ὡς νεκρὸν εἰλιχθέντα·  
ὄν ὁ Ἰωσήφ | μνήματι κατέθετο,  
τὸν τὰ πάντα δρακί | συμπεριέποντα.

Ὅμοιον.

Τῶν ἀγγέλων | ὁ δῆμος κατεπλάγη  
ὄρων σε κηδευόμενον κάτω  
καὶ σινδόνι | καὶ σμύρνη εἰλιττόμενον ἄπνουν,  
ἐν δὲ τῷ καινῷ | μνήματι θαπτόμενον  
ὥσπερ ξένον | τοῦ Ἰωσήφ τὸν ὄψιστον.

Ὅμοιον.

Τῶν ἀγγέλων | ὁ δῆμος κατεπλάγη  
ὄρων σε ἐν νεκροῖς λογισθέντα,  
ὁ Ἀδάμ δὲ | χορευῶν σὺν τῇ Εὐὰ ἐβόα  
" τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον ἐγὼ εἰμι·  
ἀνακάλεσαι με, | Σωτήρ, καὶ σῶσόν με.

Δέξα. Ὅμοιον.

Προσκυνοῦμεν | πατέρα καὶ τὸν τούτου  
υἱόν τε καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα,  
τὴν ἁγίαν τριάδα ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ,  
σὺν τοῖς Σεραφίμ κράζοντες τὸ " ἅγιος  
ἅγιος ἅγιος εἶ, Κύριε ".

(Καὶ νῦν) Ὅμοιον.

Ζωοδότην | τεκοῦσα ἁμαρτίας,  
παρθένε, τὸν Ἀδάμ ἐλυτρώσω,  
χαρμονὴν δὲ τῇ Εὐὰ ἀντὶ λύπης παρέσχε·  
ρέυσαντα ζωῆς | ἵθινε πρὸς ταύτην δὲ  
ὁ ἐκ σοῦ σαρκωθείς | Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.



**Ευλογητάρια για την Κοίμηση της Υπεραγίας Θεοτόκου (15η Αυγούστου)**

*Ακολουθία του Ιερού Επιταφίου ψαλλομένη εν τη Κοιμήσει της Υπεραγίας Ενδόξου Δεσποίνης ημών Θεοτόκου και Αειπαρθένου Μαρίας, Αθήνα: Αδελφοί Κουβέλου, 1920.*

Εὐλογημένη Δέσποινα, φώτισόν με, φωτὶ τῷ τοῦ Υἱοῦ Σου.

Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος,  
κατεπλάγη ὀρῶν Σε,  
ἐν νεκροῖς λογισθεῖσαν·  
τὴν ψυχὴν δὲ εἰς χεῖρας,  
τοῦ Θεοῦ παραθεῖσαν,  
καὶ σὺν τῷ Θεῷ ἀνελθοῦσαν Ἄχραντε,  
μετὰ δόξης θείας εἰς τὰ οὐράνια.

**Ευλογητάρια για τον Άγιο Γεράσιμο τον Νέο, τον εν Πηλίω ασκήσαντα**

*Εγκώμια και Ευλογητάρια του Αγίου Γερασίμου του Νέου, του εν Πηλίω ασκήσαντος, Άγιον Όρος, 2002.*

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ δοξάσας Γεράσιμον τὸν θεῖον.

Τῶν Ἀγγέλων τὰ πλήθη,  
καθορῶντα σὸν βίον,  
ὦ Γεράσιμε θεῖε,  
κατεπλάγησαν σφοδρῶς,  
πῶς σαρκὶ ὦν εἰσέτι,  
ἕξης θαυμαστῶς,  
βίον τὸν ἰσάγγελον,  
καὶ Κυρίου  
ἐδίδασκες τὸ θέλημα.

**Ευλογητάρια για την Αγία Ειρήνη την Χρυσοβαλάντου**

*Εγκώμια κατ'αλφάβητον και ευλογητάρια εις την Οσίας και Θεοφόρον Μητέρα ημών Ειρήνην, Καθηγουμένην της εν Κωνσταντινουπόλει περιπτύστου μονής του Χρυσοβαλάντου, Συντεθέντα ἐν Ἁγίῳ Ὁρει τοῦ Ἄθωνος*

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με ὑμνῆσαι σὴν Εἰρήνην.

Τῶν Ἀγγέλων, τὸν βίον,  
μιμουμένη Εἰρήνη,  
ἀσθενεῖ σου σαρκίῳ,  
τῶν δαιμόνων τὴν πληθύν  
ἥσχυνας σοφῶς,  
καὶ Χριστοῦ ἀμνάς,  
θεία ἀναδέδειξαι,  
τῶν πιστῶν τὰ πλήθη,  
ἀεὶ εὐφραίνουσα.

## ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

### ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

**Καινή Διαθήκη**, *The Greek New Testament*, κριτική έκδοση, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993.

**Τρεμπέλας, Π.**, *Η Καινή Διαθήκη μετά συντόμου ερμηνείας*, Σωτήρ, Αθήναι 1969.

### ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

**Χφ. Κουτλουμουσίου 422**,

**Χφ. Σινά 781** παρακλητική ι'-ια' αι.

**Χφ. British Library Additional 39588** ιβ' αι.

**Χφ. British Library 22507**, ώρολόγιο ιδ' αι.

**Greek Manuscripts 904**, Horologion. Σινά

### ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΘΥΡΑΘΕΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

**Βιολάκη Γ.**, *Τυπικόν κατά την τάξιν της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας*, Κωνσταντινούπολη, 1888.

**Ευθύμιος Ζυγαδηνός**, *Ερμηνεία εις τους εκατόν πενήκοντα Ψαλμούς του Προφητάνακτος και Θεοπάτορος Δαβίδ: Τόμος β', μεταφρασθείσα Νικοδήμου αγιωρείτου*, Ελληνικόν Τυπογραφείον εν τοις Πατριαρχείοις, Κωνσταντινούπολη, 1821.

**Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης**, *Τυπικόν της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας*, Κωνσταντινούπολις 1869.

**Παπαγιάννης Κ.**, *Λειτουργική-Τελετουργική*, Θεσσαλονίκη 1998.

**Παπαδόπουλος-Κεραμέως Αθ.**, *Ανάλεκτα Ιεροσολυμιτικής Σταχυολογίας*, Πετρούπολη 1894.

**Τριώδιον κατανυκτικόν**, Ελληνικό τυπογραφείο του Αγίου Γεωργίου, 1856.

**Τσάμης Δ.**, *Λειτουργική*, Θεσσαλονίκη, 1985.

**Φουντούλης Ι.**, *Ακολουθία του Νυχθημέρου*, Θεσσαλονίκη 1985.

**Φουντούλης Ι.**, *Λειτουργική Α', Εισαγωγή στη Θεία Λατρεία*, Μυγδονία, Θεσσαλονίκη, 1995.

**Φουντούλης Ι.**, *Λογική λατρεία*, Θεσσαλονίκη 1997.

**Ωρολόγιον το Μέγα**, Βενετία, 1870.

**Ωρολόγιον το Μέγα**, Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1977.

### ΓΕΝΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

**Αλεξάνδρου Μ.**, *Εξηγήσεις και μεταγραφές της βυζαντινής μουσικής. Σύντομη εισαγωγή στον προβληματισμό τους*, Θεσσαλονίκη 2010.

**Μπαλαγεώργος Δ.** *Η ψαλτική παράδοση των ακολουθιών του βυζαντινού κοσμικού τυπικού*, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα, 2001.

**Παπαδόπουλος Γ.**, *Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς*, Ἐν Ἀθήναις 1890.

- Παπαδόπουλος Γ.**, *Ιστορική επισκόπησης της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής, από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ.Χ.)*, Αθήνα 1904.
- Σπυράκου Ε.**, *Οι χοροί ψαλτών κατά την βυζαντινή παράδοση*, Αθήνα 2008.
- Στάθης Γρ.**, *Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας*, Αθήνα 1979.
- Στάθης Γρ.**, *Η δεκαπεντασύλλαβος υμνογραφία εν τη βυζαντινή μελοποιία*, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα, 1997.

#### **ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΑ ΕΡΓΑ**

- Ιωάννης Πρωτοψάλτης**, *Αναστασιματάριον*, Κωνσταντινούπολις 1863.
- Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης**, *Αναστασιματάριον*, Κωνσταντινούπολις 1865.
- Κωνσταντίνου Γ.**, *Θεωρία και πράξη της εκκλησιαστικής μουσικής*, Αθήνα 2003.
- Μαυροειδής Μ.**, *Οι μουσικοί τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Αθήνα 1999.
- Μουσική Πανδέκτη**, τομ. β', Κωνσταντινούπολη 1851.
- Πάρης Ν.**, *Προθεωρία τῆς ψαλτικῆς*, Λευκωσία 2016.
- Πάρης Ν.**, *Μετρική καὶ Ῥυθμική τῆς βυζαντινῆς ὕμνολογίας καὶ μουσικῆς*, Λευκωσία 2017.
- Πάρης Ν.**, *Τὸ ἔξαποστειλάριον «Τὸν νυμφῶνά σου βλέπω»*, Λευκωσία 2019.
- Πρίγγος Κωνσταντίνος**, *Αναστασιματάριον*, έκδ. Αποστολικῆς Διακονίας τῆς Εκκλησίας τῆς Ελλάδος, επιμ. Γεώργιος Κωνσταντίνου, Αθήνα 2006.
- Φιλοξένης Κ.**, *Λεξικόν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς*, Κων/πολις 1868.
- Χαλδαιάκης Αχ.**, *Ερμηνεία σύντομος εἰς τὴν καθ' ημάς μουσικὴν Παχωμίου μοναχοῦ*, Αθήνα 2015.
- Χουρμούζιος Στ.**, *Ἐκκλησιαστικὴ Σάλπιγξ, τόμ. α'*, *Τὸ Ἀναστασιματάριον*, Λευκωσία 1923.
- Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ**, *Αναστασιματάριον*, Κωνσταντινούπολις 1832.
- Χρῦσανθος ο εκ Μαδύτων**, *Θεωρητικόν Μέγα τῆς Μουσικῆς*, Τεργέστη 1832.
- Ψάχου Κ.**, *Η παρασημαντικὴ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς*, Αθήναι 1917.
- Ψάχου Κ.**, *Το οκτάηχον σύστημα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς*, Νεάπολη 1980.